

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

DEBRECEN VÁROS KÖNYV-
NYOMDA-VÁLLALATA,

ahova a lap szétküldésére vonat-
kozó felszólamlások küldendők. ::

Megjelen hetenként egyszer, szombaton, másfél iven.

Előfizetési ár: egész évre 12 kor., félévre 6 kor.

Egyes szám ára 30 fillér.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVA-
TAL DEBRECEN, NYOMTATÓ-
UTCA 9. SZÁM,

ahova a lap szellemi és anyagi ügyeire vonat-
kozó összes közlemények, kéziratok, előfize-
tések és hirdetési díjak küldendők. ::

Kain áldozata.¹

Egyházi beszéd.

A másik oltár, amely előtttem áll: a Kain oltára. Rátétekintek először az áldozóra, azután az áldozatra. Az áldozó arc komor és sötét, fejét mélyen lecsüggeszti, míg szeméből az irigység, mint elfojtott indulat lövelli ki alattomos tekintetét. A kényszerűségből odacipelt áldozat elemésztdését keserves szívvel kíséri. Az áldozat pedig, amit a lángok mohón nyaldosnak hamuvá, szénné: a termés legalja, a kivetni való. Szomorú és lehangoló kép ez, a nagyszívű Istennel szemben a fukar kőember áldozata! Nem csoda, ha ez az áldozat nem volt kedves az Úrnak; füstje visszaverődött a földre sötéten, elfogadatlanul.

A múltkori beszédemben — Ábel oltáránál — kifejtettem előttetek, hogy az ember Istenért van e földön. A lélek csak úgy viszonyban van az Istennel, mint levél a galyjával, gyümölcs a fájával. Lepergő falevelek elsárgulnak, aláhulló gyünölesök elrothadnak. Ez a viszony, mely lelkedet az Istenhez fűzi, az élet és boldogság viszonya és ami e viszony szárait szövögeti: a szeretet maga. A szeretet, az istentszerető lélek pedig oltárokat épít. Ám tépjétek ki az embert embertársai közül; legyen lakása a szikláknak odúja, kilátása a végtelen pusztá, egyedüli társai a messzesíllagok: nézzétek az embert; követ fog keresni a pusztában is, mint Jákób egykoron, hogy istentkereső könyeivel, egetemlegető sóhajjaival oltárrá szentelje a hideg követ. Mi üzi, hogy oltárt rakjon, mi hajtja, hogy templomokat emeljen?

Hiszen felette nem suhog a munkavezető ostor és nem hallik a kemény nógatás; megy maga, üzi a lelke és rak követ kő után, hogy temploma legyen. Mi hát a templom? Hideg, nagy kőhalmaz, melynek minden téglája beszél; a Lázár sziklasírja, honnan a Krisztus szavára tódulnak elő, kik a bűn halálából az élet tisztességére feltámadtak; evangéliumi csodatő, melynek habjaiból a nyomorúság kin-

¹Mutatvány a szerzőnek kiadásra szánt ciklus-beszédeiből.

jaitól felszabadultan emelkedik ki a Krisztusban gyógyult lélek, gyönyörű árnyékos hely; oázis a vándorlás sivár pusztáin, ahol az élet fáradtai pihennek s szívnek magokban idvezítő mohósággal új erőt, előcsarnok ama nagy Sionhoz, ahol az Ur dicsőségének fénye kápráztat el minden álmélkodót, a mi Sinai hegyünk, ahol beszédének gyönyörűsége, jelenlétének közelsége önti el a világ mostoha kenyerén vergődő lelkünket. Templomom e hely, ahol most állok, de templomom a nagy világ. Itt járt az Isten, — sűgom magamnak — míg jóságos lépteit olvasgatom az élet Hóreb hegyén. Így lesz oltár a bölcső, ahol a gyermek szendereg, ki majd új boldogságnak fényét szórja szét a régi házban, s zengnek majd az Úrnak dicséretet. Oltár a koporsó, ahol egy világot visznek, cipelnek el visszahozhatatlanul és bár sirsz, mint Jeremiás bús lelke a romok felett: sirásod zsoltár, templomi ének, a megnyugvó hitnek áldozata. Oltár a mező, amerre barangolsz, ahol szemedbe nevet a virág s esodálatba ejt az élet és mert oltár, énekeled az elragadás himnuszait. Oltár a jégvert vetésed, hol foszlányokká tépte egy pillanat verejtéken épülő reményidet.

Itt is énekelned kell bár búsan és kesergőn Jób-nak siralmas dallamain. *Ember! oltár az egész életed, s te nem lehetsz semmi más, mint egy örökkön égő áldozat.* Nézd az életet, telve van szeretettel és oltárral, a te köteleltséged, hogy áldozó légy és áldozat. De Kain oltárokat ne építs: ijedj meg ennek arcától s az áldozat silányságától.

* * *

És most megyek az emberek oltáraihoz. Mintha csak minden a régi volna: megpillantom a kaini arcot. Azt az embert, a Kain unokáját, akinek arca komor, a feje kicsiny, a tekintete földre tapad: a nehéz szívvel áldozót. Az Isten nem jár korbáccsal közöttünk, ő csak hív és ítéget. Nekünk kell a szív készségével odasietni: Itt vagyok Uram! mint szolga és áldozat. Templom kell? Itt van a lelkem! Oltár kell bele? Itt van a szívem! Áldozat kell? Itt vagyok önmagam! Itt van az egész érzés- és gondolatvilágom;

örömeimet csokorba kötöttem, de ha kell, beledobom a tégedtisztelő lángok közé, bánataimból koszorút fontam; díszítem vele oltárod szarvait. Tied a szív, tied a lélek; a gondolat, mely most születik s azonnal meghal, az érzés, mely átcikázik édesen vagy fájón lelkedén, mint a nyári viharok mértföldetfutó villámai Tied, csak tied Uram — a minden!

Igy kellene nagy szívvel áldoznunk az Urnak, de mily szegények és fukarok vagyunk! Oh nem! a mi oltáraink nem az Ábelek oltárai, mi Kainnal áldozunk. Elnézem az embert a maga életében. Korcsmaink telve vannak, színházainkban tolong, cirkusainkban tapsol az ezernyi nép, de a templomokat üresnek találom. Csak egy virágszálat az életed csokrából, csak egy órát adj az Istennek, a hit hétszer 24 órájából.

Nézd! hogy lótfut az ember egymás hátán előre törve: a puszták benépesülnek, az oceanokon is tovasiklik az élet, lent a föld gyomrában, pokoli mélyben, fent az óriási gyárak műhelyeiben, vizeknek mélyén, csillagok között, dermesztő jéghegyek, olvasztó forróság vidékén mindenütt ott él, tülekszik, hemzseg az ember. Rövid nekik a nappal? Megtoldják az éjjel. És kérdelem: ebben a lázas munkában van-e megállás, van-e egy tekintet is az égre? Dehogy! megy az ember, rohan, mint az állat, önmagának kovácsol vasigát rút kapzsisággal. Mennyire szomjas, milyen lázas, mennyire istennélküli! Nézd! ismerős az arca: a Kain fia! Feje a földre horgasztva, nem, nem kell az ég neki, először csak nyalja, azután falja, a földet, a göröngyöt, a rögöt. Föld a szerelme, rög a kedvese, sár a végzete. Istenem! hát ez volna az élet? Szaladni, futni nap-nap után, hogy végre erőben törten utolsó pillantásban az égre tekintsek? Akkor valóban nyomorult az élet. De nem! ez a Kainok élete csupán, a fejüket lehorgasztók, a göröngy bálványozók pusztúlnak el így. Azt mondják: felséges, a föld bolondja, az ember. Megnyom egy gombot, vakító fény támad. Előtte áll egy óriási vasszörny, valami gép, királyi alkotás; megfog egy rudat, megérint egy kereket s a másik pillanatban pokoli erőket szabadít fel s azután mosolyogva, ha kell, ismét halotti csendet parancsol egy kézmoccanással. Oh! hát nem hatalmas, nem a föld királya!? Szomorú királyság! Elgondolom, hogy ez az ember, aki Istent utánozni tanul: elpusztul egy pillanatban és mikor a testi ereje összeroppan, bambán néz néma, ostoba gépjeire s utolsó gondolatában felismeri semmiségét s beismeri a vad lelki konkurrencia után, hogy van Isten, akit gépjeivel össze nem zúzhat, gyárainak füstölő kürtőivel el nem homályosíthat, feltalált és befogott erőivel meg nem semmisíthet. Mindezt belátni egy pillanatban, még pedig az utolsóban s azután meghalni s mint megszegyenített örök tanú látni az

Isten megingadhatatlan uralmát! Oh jaj! kiknek föld a szerelmük, enyészet a részük.

De azután vannak más Kainok is, akik hoznak áldozatot, de, amit adnak, az az utolsó: az élet ocsúja. Minek nekem az Isten? kérdik a bábeli torony-nál. Menjetek csak Sineár mezejére, ahol a nagy torony épült, csupa gőg, büszkeség az ember. Akkor sem kellett az Isten, erősek voltak, egy nyelven beszéltek. Menjünk fel az égig! hadd lássuk az Istent! *S' azután?* Azután, megtört az erő, abbamaradt a torony, elszéledt az ember. De a bábeli toronyépítők még most is itt élnek, büszke fiatalságunk képeiben. Nem kell az Isten! erősek vagyunk, mienk az élet, mienk a mámor. A templomokban hadd bandukoljanak a megrokkant vének: öreg apókák, imádságos nénikék; a vánszorgó népek: miénk az élet! Nem kell a templom, éljen a korcsma, poharat ide, de ne az Úr asztaláról, hadd szóljon az ének, de ne a dicséret! Minek az imádság, a templomi zsoltár, a pap szája, beszéde, hiszen miénk az élet fiatalsága! *S' azután?* illan az erő, bekopogtat a betegség. Talán még egy pár év, megszámlált hónapok. A napok telve lesznek sóhajjal és jajjal; hajlik a büszke derék, törik az élet le-lefelé... ami még hátra van öreges, halványodó, napok, a jóbarátok, a híres toronyépítők messze vagy a sír ölén s reszkető lábukkal — mit tegyenek mást — felkeresik az Urnak oltárát s odaállnak — a Kain mellé s oltárra *helyezik az élet utolsó leheletét: az ocsút.* Keserves áldozat, szomorú oltárok!!

* * *

Testvéreim! Két oltárnál állottunk, két oltár áll ma is előttünk. Az Ur szava most is hallik. Emberek! szeressetek és áldozatok nekem! Melyik oltár felé vezesd lépteidet én kedves Testvérem? Kérve kérek: húzódj alázatos áldozatoddal Ábel mellé. Áldozz jó szívvel, szemed az Istenen, áldozz mosolyogva szíved-lelked javából. Hiszen nagyszívű a te Istened, ne légy hát fukar. Oh! Uram, adj nekünk nagyszívű embereket, állítsd fel az Ábelek oltárát s tökéletesíts bennünket jó szívvel áldozókká. Néha letéped a gyermeket az anya kebléről s elviszed magadhoz. Uram! legyenek ezek Ábelek: a megnyugvás mosolyával adják boldogságuk legjavát. Ma öröm van még szívünkben, holnap könny gyűlhet a szemünkbe, oh uram! ha életünk minden örömét is elszeded, engedd, hogy úgy adjuk, mint Ábel, mosolyogva, szelíden. Ma még erőnk duzzad, önmagunknak vagyunk ördögei. Szeretnénk mi is építeni, tenni nagyot, de nélkülöd. Kérünk ne engedd, hogy a fiatal-ság, az erő öntudata, a rossz példa ereje, a Kain oltárához csalogasson. Hanem ajándékozd meg a Te gyülekezetet nagy szívvel, áldozatos szeretettel, s a hűség állandóságával, hogy e szomorú földön lel-

kednek gyönyörúsége teljék mi bennünk. Add Uram, az Áron felemelt kezével, a Mózes lelkének imádkozó erejével ostromollak — hogy a Te néped, fitalságának szédítő éveiben, férfikorának teljében s tisztos öregségének alkonyában mindenkor a tied legyen s a tied maradjon. Mosolyogj le, mint egykor lemosolyogtál a szivárvány színpompájában, mosolyogj le reánk, a te Ábeleidre, a mi költőirainkra, lélekben épült templomainkra és mint hajdan az agg Simeont, bocsáss el majd édesmindnyájunkat békességben. Ámen.

Dérey Imre.

Debrecen város felirata gróf Zichy Jánoshoz.

Nagyméltóságú Miniszter Ur!

„Debrecen sz. kir. város törvényhatósági bizottsága örömmel értesült az új egyetemekre s így a debreceni tudományegyetemre is megalkotott 1912. évi XXXVI. t.-c. szentesítéséről és életbeléptetéséről is felhatalmazást adott nekünk, hogy a törvény értelmében felállítandó debreceni egyetem létesítésére a szükséges lépéseket megtehessek. E felhatalmazás folytán elsősorban nagyméltóságod leiratára tisztelettel jelentjük a következőket:

I. Vízvezetékünk remélhetőleg a jövő év elején üzembe lesz helyezhető. E szerint olyan időben, midőn lesz mód és alkalom meggyőződni arról, hogy vízvezetékünk milyen szolgáltatási képességgel bír, nem forog fenn tehát annak szüksége, hogy az egyetem vízzel ellátása végett már most külön telepről gondoskodjunk. A városi vízmű főcsöve közel az egyetem telké előtt fektetett le. Az ezer köbméter űrtartalmú víztorony, melyet előbb arra a területre terveztünk, amely most az egyetem területének lett átengedve, s melyről a víztoronynak eltávolítása kívántatott, valamint a napi 5000 köbm. vizet szolgáltató vízműtelep az egyetem telkéhez közel épült. Ez a helyzet olyan kedvező, hogy az egyetemnek vízzel ellátására megnyugtató kilátást nyújt.

II. Az egyetemi terület szenny- és csapadékvizét levezető csatornát, mint erről meggyőződünk, a város csatornahálózatába kapcsolni nem lehet. Külön levezető csatornáról gondoskodunk, melynek terve munkában van s rövid időn belül tárgyalható lesz.

III. Tisztelettel jelentjük, hogy a debrecen—nyírbátori helyi érdekű vasúttársasággal az egyetem kijelölt területén keresztülfutó vágány kihelyezése iránt a tárgyalást megindítottuk.

IV. Az egyetemi épületek elhelyezését feltüntető műszaki terven kijelölt új utvonal a városrendezéssel

áll szoros kapcsolatban. Erre nézve nem határozhattunk még, mert a városrendezés ügye függőben van. Azt azonban mégis jelezni kell, hogy városunk ezen út megnyitásának anyagi terhét nem vállalhatja. Az a terv elsősorban a nagy költséggel fölépült országos tanítói árvaház mindhárom épületének és tartozékainak lebontását s valahol újra fölépítését követelné, aztán igényelné az egész vonalon az igen nagy értéket képező magánszőlőbirtokok megvételét vagy kisajátítását, újlag parcellázását és eladását, ami végeredményben talán nem járna anyagi veszteséggel. De különben is az egyetemhez vezető s már díszesen kiépült Simonyi-út és ennek folytatását képező nagyerdei körútunk az északi oldalon, másfelől az egyetem előtt tervezett útunk a déli és a villamos vasútunk, illetve a debrecen—nyírbátori vasút az egyetem területét könnyen és nagyobb kerülés nélkül megközelíthetővé teszik.

V. A 102.484. számú leirat az 1912. XXXVI. t.-c. második bekezdésére és közgyűlési határozatunkra hivatkozással hív fel bennünket a felajánlott ötmillió koronának az állampénztárba szállítására. Készek vagyunk teljesíteni ezt az önként vállalt köteletségünket is s mi fogunk leginkább örülni, ha ezt mielőbb teljesíthetjük s ez irányban működünk is. Ehhez azonban kérnünk kell nagyméltóságod kegyes pártfogását és támogatását is. Mi ugyanis azt az összeget kölcsön útján kívánjuk beszerezni s be is állítottuk azon összegek közé, melyeknek fölvételére közgyűlésünk a belügyi kormány engedélyét kérte. Ez a határozatunk azonban akkor jóváhagyást nem nyert s csak most jutottunk ismét abba a helyzetbe, hogy a belügyi kormány kívánatának megfelelően, megismertette a szükségleteket, újra kérjük annak engedélyezését. Eme határozatunkból méltóztatik megismerni, hogy a hatvan milliónyi kölcsönt községi kötvények kibocsátása útján kívánjuk beszerezni. Amint értesülünk, a kormány, főleg a pénzügyminiszterium, idegenkedik ma a községi kötvények kibocsátásának engedélyezésétől, mi azonban úgy véljük, hogy ez az idegenkedés nem lehet ok arra, hogy ami Pozsony, Fiume és Zágráb érdekében szükségesnek látszott és engedélyeztetett, ne engedélyeztessék Debrecennek, amikor évszázadok mulasztásait pótolva, fejlődni akar, amikor kellő fedezettel, anyagi biztosítékkal rendelkezik és a kölcsönt teljes összegében hasznos befektetésekre fordítja.

Azt kérjük tehát nagyméltóságodtól, méltóztatásuk eme kérésünk teljesítése érdekében a kormánynál közrehatni és lehetővé tenni, hogy a debreceni egyetem mi miattunk, a mi pénzünk hiánya miatt ne késsék. A nagyméltóságod leirata nem szab határidőt nekünk a fizetés teljesítésére, erre naptári idő szerinti terminus a mi közgyűlési határozatunkban nincsen,

*

a törvényben jelzett időponttól számítható terminus is messze van még, — de mi úgy véljük, hogy közgyűlési határozatunk értelmében járunk el, midőn az ötmillió koronát megszerezni sietünk, mivel több ajánlkozó pénztintézet van, amely kínálja nekünk a pénzt és reméljük is, hogy az rendelkezésünkre álland.

Intézkedtünk már az iránt is, hogy az egyetem céljaira felajánlott ingatlanok a kincstár tulajdonába átirhatók legyenek. Ezek közül a nagyerdei telekre (egyetem és kórház) és a bábaképezdére nézve semmi akadály fenn nem forog. Ezt a területet az erdőtestből leirattuk és az üzemtervet is módosítani fogjuk. Ellenben a Péterfia- és Nyomatató-utca közt levő telkekre nézve fenn kívánjuk tartani azon nézetünket, hogy az egyetemi aula és a központi hivatalok elhelyezése úgy az államra, mint a városra nézve kevesebb áldozattal vitessék keresztül. Ha ugyanis óhajtanánk, hogy az aula és központi hivatalok bent a városban helyeztessenek el: a legelfogadhatóbb a református főiskola mai központi épülete, melyben a főgimnáziumnak 1913 tavaszán történő teljes kitelepítése folytán a legnagyobb rész üresen marad.

Ha pedig az a cél, hogy a teljes egyetem minden alkotó része együtt, a Nagyerdőn legyen, amint erre a Korb Flóris úr elhelyező munkájából következtethetünk, aki terve szerint középen az egyetem főépületét, a jog- és államtudományok céljaira, középen az aulával tervezte, ezt egyetemünkre szerencsés megoldásnak tekintjük.

Nagyméltóságod a törvény értelmében átadandókra nézve jelezte, hogy a különböző vagyonelemeknek az állam tulajdonába, illetve használatába való átengedése ügyében szükséges szokásos kikötések megfogalmazását illetőleg értesíteni fogja tanácsunkat. Tisztelettel kérjük, hogy ebben a kérdésben, mint a fentebbi előterjesztésünkben foglaltakra dönteni és a döntés eredményéről tanácsunkat értesíteni méltóztassék.

Debrecen, 1912.

Hazafias üdvözléssel Debrecen sz. kir. város tanácsa nevében

Kovács József,
polgármester.

Kálvineum-nyomda.

I.

Hagyjuk meg egyelőre a nevét, jobb híjján, így, amint forgalomba hozta az Orle VI. közgyűlésének a jegyzőkönyve. Bár a jelek azt mutatják, hogy a Kálvineumnak nagyon kevés köze lesz ahhoz a nyomdához, legfeljebb annyi, hogy valamelyes hasznot húz majd belőle. Egyébaránt hiszen ez volna a fődolog.

Ha úgy tetszik, bevezetésül tartunk rövid szemlét az eddig történetek fölött.

A múlt évi kongresszus — azaz újabb elnevezés szerint „rendes évi közgyűlés“ (a jegyzői kar talán nem akarja útját vágni egy *rendellen* évi közgyűlés lehetőségének) — 14. h) számú határozatában „a Kálvineum-nyomda létesítése tárgyában az előmunkálatok megtételére a Végrehajtó Bizottságot felhatalmazza, jelentése jövő gyűlésünkre bevérván“. (Lelkészegyesület 1912. 46. sz. 932. o.)

Az előterjesztés szerint a nyomda szervezésének egyetlen motivuma: új jövedelmi forrás nyitása a Kálvineum számára.

Ezt azért tartom szükségesnek itt kiemelni, mert a Végrehajtó Bizottság 1913 január 3-iki gyűlésén hallottunk lelkesült hangot, amely a fölállítandó nyomdának sokkal nagyobb szerű szerepet szán. Hogy legyen az *országos* református nyomda, legyen *irodalmi műintézet*; legyen győzhetetlen csatakiógyója annak az okvetlenül diadalmas forradalomnak, melyben a református egyház *régi dicsősége* — minden vonatkozásban — restauráltatik, st.b szóval, kissé eltértünk a tárgytól, ami azonban éppen nem h'ba, mert 'mé, ismét visszatérünk hozzá. A régi dicsőség emlegetése pedig édes reményeket költvén, mindig fölemelően, üdítően hat a lélekre.

Azt a kongresszusi hideg kis határozatot több rendbeli levélváltás, tárgyunkra vonatkozó meleg eszmecsere előzte meg a V. B. elnöke és tisztelettel alantírott között. Amit csak azért kell megemlítenem, hogy a bizottság előadóját — ha szükség van rá — igazoljam.

A V. B. említett gyűlésén természetesen mindenkinek megvolt a maga eszméje és véleménye, ami mindenesetre megnyugtatóbb, mintha ez az illusztris társaság eszmék és vélemények nélkül szűkölködött volna. Éppen azért csupán a határozottan körvonalozott javaslatokat érintem itt.

Volt, aki a nyomdát kizárólag a Kálvineum pénzén tartotta fölállítandónak; volt, aki jónak látná a nyomdát jövedelemforrásul, de a Kálvineum pénzéből egy krajcárt (sic! óh te javíthatatlan Bencze, még a kötelező koronaszámításnak is ellentmondasz!) sem hajlandó befektetni. E két szélső álláspontot közvetítette javaslatában az előadó, amidőn egyfelől a részvénytársasági alapon állítandó nyomda részvényeinek abszolút többségét (mondjuk a részvények felét + 1-et) s ezzel a rendelkezési jogot a Kálvineum végrehajtó bizottságának óhajtott biztosítani; másfelől a fönmaradó részvényekkel érdekeltséget s ennek révén munkát akart szerezni a nyomdának egyházi testületektől és egyénektől.

Végezetre, miután a véleményeket egybeönteni semmiképen nem sikerült, megbízta a V. B. az elő-

adót, hogy dolgozzon ki részletes tervezetet olyan alapon, amint jónak látja. Más szóval: csináljon, amit akar. Aztán majd meglássuk, mit szól hozzá a kongresszus, azaz a folyó rendes évi közgyűlés. Kissé hírtelen készült hát a Lelkészegyesület f. é. 1. számában (14. o.) olvasható az a tudósítás, hogy „fontos tárgy volt aztán a Kálvineum-nyomda megvalósítása, mely dologban azonban végleges megállapodás nem történt”. Dehogyan nem történt. Az előadó készítsen tervezetet. A maga legjobb belátása szerint. Hát a mi szűkös anyagi viszonyaink között nem elég *végleges* ez megállapodásnak?

Addig is, míg a tervezet készül — talán e becses lap hasábjain készül el majd véglegesen — hadd mutassak rá egy érdekes jelenségre.

A Lelkészegyesület f. é. 1. számában Hoffmann és Kronovitz könyvnyomdája azt az ajánlatot teszi a református lelkészi karnak, hogy minden általuk (t. i. a lelkészek által) náluk (t. i. Hoffmannéknál) megrendelt nyomtatvány forgalmi összegéből (bruttó bevétel) 5%-ot juttat a Kálvineumnak... stb. Ime, az első fecske! Ime, a Kálvineum-nyomda első gyümölcse! Lám, még a tervezete sincs készen, máris jövedelmez! Mert lehetetlen észre nem venni az összefüggést a január 3-iki értekezlet tárgya és az ajánlat között. A Kálvineumra már harmadik éve gyűjtögetünk s bizonyára eddig is voltak H. úréknak megrendelői a református lelkészi karból. *Tehát* H. úréknak *előbb is* módjukban lett volna ezt az ajánlatot megtenni. Elismerés illesse őket, hogy most megteszik; mert végre is, nem tartoznak vele. De hogy ők ilyen ajánlatot tehetnek, anélkül, hogy az eddigi nyomdai árakat emelnék (lásd u. o.): az legalább is azt bizonyítja, hogy ők ezt az 5%-ot könnyen nélkülözhetik. A nyomdaüzlet, ha ilyen ajándékozást lehetővé tesz, nem lehet rossz üzlet.

Igaz ugyan, hogy ez a följánlott 5% a nagy forgalom révén, tehát közvetve, busásan visszatérülhet a nyomdának; ez azonban egyáltalán nem csökkenti a H. úrék ajánlatának a becsét és jelentőségét; hanem éppen az ő helyes üzleti érzékükről tesz biznyságot.

Önkéntelenül eszembe jut azonban itt az Orlegyűjtő, amely szintén bizonyos %-ot van hivatva hozni a Kálvineumnak. Erről egyet-mást még el kell majd mondanunk.

Addig is t. lelkésztársaim, adjunk alkalmat H. úréknak, hogy ebben a folyó szerencsétlen évben men-nél nagyobb összeget juttathassanak a Kálvineumnak. Sőt igyekezzünk minden kezünk ügyében lévő nyomdától hasonló ajánlatot szerezni a Kálvineum javára. *Akármely nyomdában akármil rendelünk, kössünk ki 5%-ot a kialakított árból a Kálvineumnak!* Nem volna megvetendő dolog, ha pl. Debrecen sz. kir. város könyvnyomda-vállalata is adna 5%-ot a kerületi,

kollégiumi nyomtatványok (meg a Debreceni Protestáns Lap) forgalmi összegéből erre a célra. Hiszem, hogy H. úrék megadják a %-ot a Lelkészegyesület nyomtatási költsége után is. Ami tudvalevőleg elég borsos.

... Lelki szemeim előtt föltűnik a mi kedves jó barátunk, a Makbesz fáradhatatlan ügyvivője, amint e sorok olvasásakor áhítatos tekintet kapcsán egy hálasóhaját küld az ég felé. Mert imé, eszméinek kezdődő diadalútját szemlélheti a nyomdaipar terén is...

A V. B. előadója pedig csak hadd törje a fejét rajta, hogy az általa tervezendő nyomda adjon 1. jutányosabb egységáruk mellett; 2. jobb munkát, mint más és 3. 10% jutalékot a Kálvineumnak.

Mert ha ezt megcselekszi, akkor — ugyebár, feleim — meglesz a létjogosultsága a Kálvineum-nyomdának? (Hagyjuk meg egyelőre ezt a nevet neki.)

Meg. Meglesz a létjogosultsága.

De meglesz a nyomda is. Még ebben az évben. Ha élünk.

Soltész Elemér.

Nagytiszteletű Szerkesztő úr!

Hódmezővásárhelyi egyházunk m. é. főbb dolgairól a következő rövid ismertetést van szerencsém küldeni.

E nagy egyház az 1912. esztendőben, az egyházi élet megteremtése érdekében 7 parochiális körre oszlott. Sőt, mivel a parochiális kör szervezete ily nagy egyházban nem eléggé adja meg a lelkészeknek a szabad és független teret az ő legsajátosabb hivatásuk teljesítésére, teljesen előkészítette 6 külön egyházzá és ezekkel egy külön egyházmegyévé alakulását. Azonban e szervezetének szükséges és áldásos voltáról a híveket nem tudta eléggé meggyőzni, felebbezés alá jött az s ez időszerint megvalósítható nem volt. Jobb időt várunk rá, mert annyi bizonyos, hogy a megváltozott életviszonyok között, a mai szervezet és rendszer mellett az egyház nem felel meg magasztos hivatásának. Hogy azonban erre a lehetőség szerint törekedett: annak szép bizonyosságait mutatja fel az elmúlt évben is.

A korábban rendszeresített külterületi istentiszteleteket végeztette: sajtóügyi osztálya mozgó könyvárúsa útján sok-sok jó és olvasó vallásos könyvet és füzetet szállított a népnek; külterületi újabb egyházi káplánságot szervezett, ennek részére földet vásárolt és lakóházat épít a fehértóparton; elhatározta, hogy ha tanulóinak fizetésénél az állami intézkedés kívánni valót hagy fenn, annak hiányait az állami fizetésig pótolni fogja; lelkészei a téli vallásos felolvasásokon, protestáns estélyeken, tanárai a szabad lyceumokon, tanítói ismeretterjesztő felolvasásokon az analfabéták díjtalan tanításában erélyesen munkálkodtak; nagy elevenséget idézett elő a lelkészi árvák otthona javára rendezett u. n. Kálvineumi-ünnepély, mely elhozta hozzánk derék ifjú püspökün-

ket is, akinek itt igazán ajkára illenek Caesar szavai: „veni, vidi, vici!” Egyházunk szívét dobogtatta meg e szép alkalom. Mi, akik tudjuk, hogy e nép mily szükösen szokott adakozni és hogy az utóbbi években hányszor kellett új meg új templomaink építésére adakoznia, büszkék vagyunk arra a felbuzdulásra, melyet a jelzett nemes cél iránt kimutatott.

Nevezetesebb eseményei még ez évnek, hogy az új három tornyot órákkal is ellátta a presbyterium, az ó-ten plomban is vasperselyeket alkalmazott; főgimnáziumához internátus építésére államsegélyért folyamodott s egy nagy értékes telket ajánlott fel; az ó templomi lelkészi lak udvarán keresztül utca nyitását engedélyezte; Szeremlei Sámuel érdemes lelkészét, helyettes lelkész tartási kötelezettség mellett, teljes fizetéssel nyugalmába engedte s arképeinek megfestetését elhatározta. 1913. évre költségvetését összeállította, 315,851 kor. 65 fillér összegű bevétellel és kiadással, melyben az egyház és iskola 214,796 korona 65 fillér összeggel, a főgimnázium 101,055 korona összeggel szerepel.

Nagyobb adakozói voltak ez évben: özv. Meszlényiné Kósi Zsófia, ki az ó-ten plomi öreg padokat, ajtókat újra festette, szőszéket, papszéket, úrasztalát kifényeztette; özv. Szijjártó Istvánné, ki az építendő 6-ik templomra 100 koronát adott; ugyancsak 100 koronát adott e célra névtelen is; ugyan e célra néhai Zsoldos István 200 koronát hagyományozott; Papp Sándor és neje ugyan e célra 625 koronát; majd ugyanily összeget alapítványul adtak arra a célra, hogy majdan a kamatokból elláttassanak az Urasztalok; Pető István és neje pedig 200 koronás alapítványt tettek elemi iskolai ösztöndíjra; néhai Kálmán meg gimnáziumi ösztöndíj alapítványul hagyott 1000 koronát; végül pénzintézeteink is meghozták évi rendes áldozataikat.

Népmozgalmi adatai ez évről a következők: született 916 — 491 fi, 425 nő — (köztök 33 törvénytelen); meghalt 749 + 411 fi, 338 nő; házasságot kötött 309 pár, belőle tiszta 250, vegyes 59 pár; a lélekszámot a hatóság még nem közölte, 40,000-re tehető ez.

Az 1912-ik esztendő az egyházra nézve, kellő tevékenysége és képességei mellett is, aggodalmas jelenségek között múlt el, miután a presbyterium negyed-részenek az év végén eszközölt megújításánál teljesen politikai pártzenpontok vezették népünket, így méltán lehetett attól tartani, hogy e politikai pártirányzat a presbyteriumban is erőt nyer. De hála az Égnek, a folyó hó 5-én megtartott első ú. n. alakuló presbyteri gyűlés jobb kilátásra jogosít, van reményünk hozzá, hogy presbytereink megértendik a jövőben is, hogy az egyház ügyeinek bevezetésénél nem az a kérdés, függetlenségi-e a presbyter avagy nem, hanem hogy szíven viseli-e igazán egyháza érdekeit? E gyűlés teljesen megnyugtatóan folyt le. Új főgondnokunk Kun Béla országgyűlési képviselőnk, ároni család fia, tartalmas beszéddel foglalta el székét; majd az egyház 3 éves tisztviselői és állandó bizottságai választották meg a szigorúan egyházi szempontok által vezetett többség szerint. Adja az Ég, hogy állandóan ez a szellem vezesse ezt a presbyteriumot, hogy hivatása magaslatán álljon s benne a politikai pártok emberei nem egymással versengve, még csak nem is versenyezve, hanem egyező szívvel

és egy értelemmel munkálkodjanak anyaszentegyházunk külső-belső építésére.

Szívélyes üdvözlettel

Hódmezővásárhely, 1913 január 7.

Bányay Sándor,
főgimn. tanár.

A szatmárhegyi református egyház története.

(Felolvasta Makai Elek református lelkész az 1912. év november hó 24-én tartott templomszentelési ünnepen.)

Szatmárnémeti szab. kir. város területén egymástól teljesen független, külön-külön presbiteriummal, három református egyházunk van; ú. m.: a szatmári két lelkéssel, a szatmárnémeti-i és a szatmárhegyi egy-egy lelkészi állomással. Politikailag Szatmárhegy Szatmárnémeti szab. kir. várossal egy törvényhatóságot alkot; s mert Szatmárhegy Szatmárnémetitől 17 km.-re, hat km. hosszúságban és 4 km. szélességben terül el, nem érte ide Szatmárhegy szántóföldjeit; a három református egyház eredete, benépesedése is különböző időkre esik. Eredeti feljegyzések szerint Szatmárt és Németit amidőn 1703-ban a kurucok felgyújtották, a lakosság egyrésze a Hegyre menekült és évekig itt lakott szerteszt épített kunyhókban.

Majd azután mikor a nagyobb rész a városba visszament, egy kis rész itt maradt továbbra is, hozzájuk sok vincellér is csatlakozott s itt letelepültek. Évtizedeken keresztül nagy elhagyatottságban éltek s mint ilyenek, rendes istenisztelet-tartásban nem részesültek. Míg kevesen voltak, vasárnaponként egyik vagy másik hegyrészen egy-egy nagy fa alá gyülekezve imádkoztak s hallgatták értelmesebb hit-sorsosuknak predikáció olvasását. Gyermeküket a szomszédos hiripi vagy amaci egyházba, vagy épen Szatmárra vitték megkereszteltetni. Ha ten plomba óhajtottak menni, kénytelenek voltak messze útat téve, a szomszéd egyházakat felkeresni.

Szatmárhegy népessége megnövekedett akkor, midőn a szomszédos Erdődről a XVIII-ik század közepén Károlyi Sándor gróf a református magyarokat karhatalommal elűzette s helyettök svábokat telepített meg. Ekkor Erdőd református népe a közeli falvakba: Géresre, Majtényba, de legnagyobb részben a szatmári hegyre menekült s itt sátor szerű hajlékokat építettek, minőkben a régi bentlakosok is laktak. Számok növekedésével még inkább érezték a templom, lelkész és tanító hiányát. Több ízben folyamodtak a városhoz tanító alkalmazhatása végett, míg végre az 1792-ik esztendőben Nagyszekeresen tartott szatmári tractus gyűlésben a Hegyi gyülekezet a hiripi mater ecclesiához filiáltatván: engedélyt nyertek tanító választására; megválasztották első iskolamesterüket Hiripről Bodola Ferenc személyében, aki hivatalát az 1792-ik év Szent-György havának utolsó napján foglalta el. Bodola Ferenc a tanítás mellett az istenisztelet tartására is felhatalmaztatott.

Az 1792-ik évvel veszi kezdetét tulajdonképen a szatmárhegyi református egyház. Ebben az időben azonban még az ekklesiának semmi épülete, földje,

vagyona nem volt. Egyedül az a kis harang képezte tulajdonukat, mely 1908. év óta az erdői leányegyház használatában van. Lévitáját és iskoláját is bérelt helyiségben volt kénytelen elhelyezni

Majd egy *Kiss István* nevű buzgó egyháztag a várostól megvette ezt a helyet, hol jelenlegi templomunk áll s telekkönyvileg az egyháznak átaladta; ezzel megvettették az egyház alapja. 1794-ben már fölépült az első tanítói lakás és iskola. 1796-ban anyaegyházzá alakulnak, amikor eddigi lévitájokat a prédikátori hivatalnak folytatására a szatmárnémeti-i terplomban fölszenteltették saját költségükön. A népesség folytonos szaporodásával 1799. évben külön tanítóságot állít fel és egy kisebbszerű terplomot emelt. 1801-ben lelkészlakot és iskolát épít s mindezeket saját erejükből s áldozatkészségükből. Azonban a városi hatóság kis terplomukat szétromboltatta, amikor a városi szőlőgazdák pártfogásukba vették az itteni rendes lakosokat és határozottan kijelentették, hogy nekik szabad a maguk szőlőjükből vincellérek tartani. Ekkor a már említett *Kiss István* katonaviselt egyháztag felment a királyhoz engedélyt kérni „terplomépítési-alap” gyűjtésére. Az engedélyt megnyerte, a terplomot fel is építették az általa adományozott helyen. E templom is kevés ideig állott fenn, mert a hívek nagyszáma nem fért benne s *1839. év július 22-ik napján*, tehát 73 évvel ezelőtt letették e mostani nagyterplomunk alapkövét, melyet azonban a nagy költség és mostoha viszonyok miatt csak 1857-ben tehettek fedél alá.

A *Kiss István* által adományozott helyen építettek azután iskolát, mellette félereszt, ahova jártak a hívek isteniszteletre is.

Később a városi hatóság látván a hegyi hívek számának emelkedését, többé nem zárkózott el azok segélyezésétől.

Az 1840. év május 30-ik napján tartott városi tanács-ülés 1017. sz. határozattal a lelkész használatára 40, a tanító javadalmára 20, összesen 60 kat. hold földet megzavaz. Ez az első és legnagyobb adomány a város részéről. Majd 1845-ben az előbbiekhöz a lelkésznek 262 forint, a tanítónak 150 forint készpénz évi fizetést utal. A következő években aztán csaknem minden építkezésben segítségül jön a város, az egyház tagjai pedig a még mindig bevégezetlen templom építésének és berendezésének végrehajtására tetemes adományozásokat tesznek. 1857-ben egy városi küldöttség rendezi a hegyi egyház és a város között való viszonyt s úgy a lelkész, mint a tanító fizetését is. A templom fedélzetéhez szükséges összes faanyagokat díjtalanul bocsátja a város az egyház részére.

Az 1860-ik évben *Katona Pálné*, szül. *Kovács Erzsébet* a templom déli hajójába saját költségén egy kő-kart, arra kátrát készítettett 400 frtért; a toronyhoz 76,000 téglát vetetett, a nők 39 darab ülőpadot készítették 450 frtért. *Tóth Lajos* a szószékre egy keskeny kék terítőt, *Barta András* úrasztalát készítettett; egy 12 mm. harang öntetett 1226 frtért, a kisebb harang vasfülekkel ellátott, a második tanítói állás 1863-ban a város intézkedésével felállított 273 frt s 8 öl tűzifa fizetéssel. A nők egy nagy bordó úrasztali terítőt készítették 250 frtért. *István Józsefné Szatmárról* egy szép úrasztali abroszt

ajándékozott. *Bodola Antal* telke a templom mellett leányiskolai helyiségnek megvettették; a torony 575 frt költséggel felépítették s arra 1864-ben gomb tétetett. Egy drb 12 és egy drb 8 mm. harang a toronyba felhelyeztetett. A város a toronyépítéshez 200 frt segélyt adott. 1866-ban a templom 11 ablakára sodrony vasrostély, a lelkésznek a torony alá egy tanulószoba készült. A város által a lelkészi fizetés 400, a tanítói 350 frtra emeltetett. 1868-ban az iskolákban a tandíjfizetés kötelezettsége megszűnik. 1870-ben új iskola épül. 1874. év március 25-én volt Szatmárhegyen az első egyházmegyei közgyűlés; predikált *Gulyás Lajos* nagybányai lelkész. Örömnapp volt ez az egyházban. 3 napig tartott, 250 frtba került az ekklezsiának; sokan azért nehezteltek, mert nem kaptak lelkészt vendégül. 1879-ben nagy vihar rongálja meg a torony tetejét és a templom fedelét, később a templom falai megrepedeztek. Országos segélygyűjtés útján és különösen *Boros Bálint* városi országos képviselő többször nyilvánult támogatásával és befolyásával az egész templom, torony renováltatott; egy díszes kar és bele 8 változatu orgona készítettett 1260 frtért. 1885-ben, március 15-én *Vajay Gábor* szatmárhegyi kapitány a templomra saját költségén ajtókat csináltatott.

Az egyház részére országos kollektálásból befolyt 3000 frt, melybe *Ő Felsege I. Ferenc József* királyunk 200 frtot, *Boros Bálint* országgyűlési képviselő 300 frtot és *Schlauch Lőrinc* szatmári róm. kath. püspök 50 frtot adományoztak.

1894-ben a templom alsó falazata portland-cementtel, a székek közötti bejáró utak aszfalt burkolattal láttatnak el, s több melléképületek és kúta építetnek.

1895-ben a nők az összes templomi székeket önkéntes ajánlat útján befestették.

1897-ben *Baráth István* gondnok önkéntes adakozásra hívja föl az egyház tagjait papi-lak építésé végett. Ő maga sokat fáradsz és áldozik s így a papi-lak fölépül. Többen azonban semmiel sem járultak az építés költségeihez.

1900-ban a toronyba óra állítottatott.

1902-ben Szatmárnémeti sz. kir. városban a városi hatóság erős akciója következtében, a római kath. népiskolák kivételével, valamennyi felekezeti népiskolája államosítottván, a szatmárhegyi egyház is, mivel a város fizette tanítóit, kénytelen volt iskoláját az államnak átadni, ennek következtében önálló kántorság szerveztetik a városi pénztárból 400 korona és 20 kat. hold szántóföld javadalommal, az egyház külön 100 koronával, lakással, kerttel járul a kántori fizetéshez.

1904-ben lelkész- és kántorlakon új istállók készülnek.

1906 őszen a templom újonnan bádofoztatott.

1907. évben a lelkész indítványára magtár alakul önkéntes adakozásból 41-75 métermázsá búzával és 471 korona készpénzzel. 1911. év december 31-iki állaga: 55 métermázsá búza és 1151-09 korona készpénz.

1908-ban kerítésekkel láttatnak el a paróchia, 1500 korona költséggel. A lelkészi alapfizetés a város által (37—1908. törvényhatósági biz. kgy.) 1200 koronában, a személyi pótlék 800 koronában és 40 hat.

hold földben és 41 köbméter hasábos, I. rendű lúziában megállapítottatik.

1909-ben harangozó-ház épül 711-80 korona, a kántori lakás újonnan zsindelyeztetik 569-16 korona, a lelkészi lakás egy konyhával, kamrával s nagy szobával s pincével kibővíttetik 2402 korona 45 fillér (összesen: 3683-41 korona) összeggel. A kántori fizetést az egyház saját pénztára terhére 100 koronával emeli (551-1909. sz. presbiteri végzés).

(Folyt. köv.)

Új tantervünk.

Írta: Albisy Katalin.

Ismeretes, hogy az Egyházkerület, mielőtt az új tantervet kötelezővé tette, kiadta az egyes tanítóköröknek megbírálás végett. A körök elnökségei kisorsztották a tanítóknak és így minden tanítónak alkalma volt bepillantani az új rendszer követelményeibe. És jöttek a pro és contra vélemények. Az egyik körzel a tananyagot találta túlsóknak. A másik az új tanítási szisztéma ellen emelt kifogást. A harmadik a kötelezően bevitt új tantárgyak tanítását tartotta kivihetetlennek stb. A figyelmes vizsgáló azonban rájött egy fontos dologra: hogy az új tanterv nagy, üdvös, korszakot alkotó haladás a régi módszerrel szemben. Praktikusabb, életrevalóbb és mégis művészebb. E szempontok pedig oly értékes vívmányok, amelyekért a tanterv szerkesztőit csak elismerés illeti. Bármily oldalról forgatjuk a tantervet, csak helyesnek, jónak, találhatjuk és ha egy szépséghibájáról mégis meg kell emlékeznünk, úgy az nem lenne más, hanem rajta kívül álló körülményben keresendő.

Most, midőn javában benne vagyunk az iskolai év derekában, körülbelül kialakult a véleményünk arra nézve, hogy micsoda helyzetet teremt és fog teremteni jövőre az új rendszer a népiskolában. Főntebb az új tanterv egy szépséghibájáról emlékeztünk meg, ez pedig abban áll, hogy nem számol a református elemi iskolák túlsúlyban többszörös tanítóival és túlsúlyban túlszűfolt osztályaival, — hanem a leglelkesebb szándéktól vezéreltetve úgy épült föl, mintha minden tanító egy osztályt tanítana és egy osztályban legfeljebb 40-50 gyermeket.

Igaz, hogy az egyes tantárgyak végén ott áll hogy ez a tananyag az *osztatlan iskolában rövidíthető*, de mi legyen a túlsúlyban részben osztott iskoláinkkal, melyek önmagukban is, csaknem községenként és iskoláinkint különbözőképpen osztottak? Itt kevesebb az osztály — több a gyermek. Ott több az osztály, kevesebb a gyermek. Itt két tanító végez hat osztályt. Ott három tanító hat osztályt. Itt egy osztályban van 80 gyerek. Ott négy osztályban van 80 gyerek stb. Ily különböző lévén az iskolai munka, három főfaktorának: tanító, gyermek, osztály — a száma, világos, hogy többféle tananyag beosztásra és mennyiségre van szükség.

Merl az a megjegyzés, hogy a tananyag *rövidíthető*, igen tágkörű és veszedelmes directíva. Jelszavunk az *eggyöntetű* tanítás. De vajjon elősegíti e az egyöntetűséget a megrövidítés *önkéntes* megoldása? Ahány a tanító, annyi a belátás. Az egyik az egyes

tantárgyat fogja a másik rovására megrövidíteni. A másik *ugyanazon* tantárgyat rövidíti ugyan, de természetesen egyéni ízlése, szimpatihája szerint. Ez ugyan még nem volna oly nagy baj, de mi lesz, ha a vizsgáztató többségnek más ízlése, más szimpatihája van?

Ilyen nagy levén az önkényes rövidítés veszedelme, — szerény véleményünk szerint az lenne a legcélszerűbb megoldás, ha az egy csoportba tartozó iskolák részére, egy szűkebbkörű bizottság *szigorúan meghatározott* tantervet dolgozna ki, — vagy könnyebbség okáért az új tantervből jelölne ki. Ez lenne az egyöntetűség egyetlen módja.

Hogy pedig meglássuk, mily nagy különbség van református iskolánknál kivitel és kivitel közt, vonjunk párhuzamot két iskola munkája között. Az egyikben, a teljesen osztottban, tegyük föl, hogy a legideálisabb eredménnyel találkozunk. Itt ki van zárva a sikertelenség. A másik a III-IV-V-VI. osztályos iskola, a négy osztályban 100 gyerekekkel.

Reggeli kilenc óra. Három osztályban magánfoglalkozás, a IV-ben földrajz. A térképhez — 6 $\square$ *ölnyi területre* — kijön 25-30 gyerek. A padokban ülve marad hetven. S mert a tanítónak a térképpel kell szembe állania, abban a percben mikor háttafordít az ülő 3 osztálynak, kezdődik a háta mögött az a tompa, idegesítő suttogás, halk lömötölés, súrlódás, sziszegés, mozgolódás, amely e pillanatban még tűrhető ugyan, de ha a tantárgyunk érdekében nem reagálunk reá, hús másodperc alatt gyors áradatban növekszik és a következő öt másodperc múlva vészes lavinaként rohan az iskolai rend szépen kicirkalmazott programmjába.

Tehát: tanítani — és ellenőrizni! Oly szellemi viaskodás, mely a legfejlettebb rutint követeli a tanítótól. Kezünk a térképen — magyarázunk. Fél-szemünk a velünk künnálló gyermekeken, hogy vajjon figyelnek-e tanításunkra. Ellenben fülünk, figyelmünk a padban mozgó tömegben. Itt beszélünk pl. a Magas Tátráról, — ott meg kell szólítanunk két csintalanokdó gyereket. Itt *sorra* mulattatjuk a gyerekekkel a hegycsoportokat, — ott leesik egy táska, kiömlik egy tintásüveg, egy rossz gyerek megcsipi a szomszédját, mi közbeszólunk, figyelmeztetünk, kiállítunk közben a térképnél ellenőrizünk, megint közbeszólunk, megint kiállítunk s végül megadással ismerjük be, hogy a 30 gyermeknek alig egynegyede sajátíthatta el jól, alaposan a föl-vett leckét. Mi lesz most a kimaradt háromnegyeddél? Mi más, mint *három* következő félórán épp ily kínos eljárással ismételtetni a dolgot. Ugyde akkor hogyan illeszthetjük be a folytonos recitálást az évi tanmenetbe, melyet kiterjedt anyagánál fogva gőzerővel való haladásra állítottunk össze szeptemberben? Pár heti restancia — és felbillen az egész összepassolás.

Pedig itt nincs más megoldás. Minden tárgynál ugyanez a lassú kínos haladás áll elő. Ott van mindjárt és főképpen, a vallástan bibliai alapon való tanítása. Hogy ez ily népes iskolában, ahol a teremben nem csupán a foglalkoztatott osztály van, mit jelent, azt laikus el sem képzelheti. Az eszme gyönyörű és mondjuk: egyedül idvezítő. De fenti körülmények közt hogy merüljön el a tanító 60-70 gyermek ellenőrzése mellett 30-40

gyermek tanítása céljából a gyermekésznek oly szövevényes, csaknem lekszikonszerű szentíráslabirintjában? Abban a labirintban, amely a szűk pad-sorok és padbéli távolságok ellenére minden gyermeknél külön bibliát és eleinte csaknem külön tanítást, tehát külön tanítót kíván. Vagy csak *nehány gyerekekkel*, vagy csak *egyetlen osztállyal* gyönyörű eredményt lehet elérni, de zsúfolt iskolában csak jó, *jobb* — és a helyzethez mért *legjobb* lehet az eredmény mértéke.

És most, mikor az új tantervhez csak általánosságban szólunk, végezzünk a szeptemberben összeállított évi tanmenet és az évközi haladási napló pontos összepasszolásáról. Ez — entre nous — falusi és túlnépes iskoláinkban merőben kivihetetlen. Hogy egymást *mindenáron* fedje, két alternatíva áll előttünk. Vagy: hogy valótlán állításokat jegyezzünk be, vagy, hogy betartva lépésről-lépésre, napról-napra, hétről-hétre, hónapról-hónapra a kiűntetett tananyagot — dülőre juttassuk az iskolát. Melyik bűn nagyobb, — igazán nem tudom. De hinni azt hiszem: legszebb siker *bármilyen úton*, ha mindjárt a szellemi trapézművészet sajátos hetedik érzékével is *behozni évvégére* a lehető legnagyobb eredményt. Persze, az adatok nem fognak pászolni, de fedél alá jutott a termés és ez a fő. Mert az iskolai tanítás művészete nem gépies szövszék, ahol ugyanazon mennyiséget, ugyanazon mintával ugyanannyi napi munka mellett a végtelenségig *egyformán* lehet produkálni, hanem hasonlít a hadjáratok természetrajzához, amely az akut helyzet szerint fejlődik ki. De még világosabb lesz a kép, ha hasonlatunkat a földműves munkájából vesszük. Ugyanis, a rendes földműves is elhatározza, hogy október elején elveti a búzáját. Ám szó se lehet róla! Országos eső ömlik két-három héten át. De a hónap második felében gyönyörűen kiderül és én rossz földművesnek tartom azt, aki ahelyett, hogy az elmaradt búzáját vetné el, búzaföldjét végérvényesen parlagon hagyja és nyugodtan ássa a burgundi répáját, mert azt október második felére osztotta be.

Az iskolai haladást is ezer gátló körülmény dönti el. Tanügyi lapban és kompetens közönség előtt ezt fölösleges bizonyítgatni. Ám le kell szögeznünk itt azt a pedagógiai elvet, hogy a gátló körülmények által okozott haladási csorbákat csupán egyetlen eszközzel: a jól alkalmazott és *minél gyakoribb ismétlésekkel* nivellálhatjuk. De honnan tudjam szeptemberben, hogy melyik hónapban üt ki a vörheny, számarhuruf és egyéb krónikus gyermekbetegség? Ezekről eltekintve pedig, minden községnek más a gazdasági élete, valamely nagy városhoz való függő viszonya stb. A mi közönségünkben pl. szó sem lehet egyöntetű haladásról. Iskoláinkban a tanítás és tanulás zöme csupán nov., dec., jan. és febr. hónapokra szorítkozik. A többi idő toldozás-foldozás és a helyzet legraffináltabb kizsákmányolása.

El kell tehát fogadnunk a helyzetet, hogy iutinos tanító nem megy addig tovább, míg az rdőszaki ismétlésekkel egy bizonyos tételt a lehetőségig ki nem dolgozott. És e ponttal eljutottunk tanítási rendszerünk tengeri kígyójához, vagyis azon kérdés végleges eldöntéséhez, hogy vajjon *ismeretbeli mennyiségre avagy minőségre törekedjünk -e?* Az ideális tanítói gárda mindig a minőségre törekedett.

Újabban pedig egy előkelő szellem mondta ki, hogy azt a tanítót tartja jónak, aki ha már bármilyen okból a négy alpműveletet nem taníthatta meg, tanítsa csak az összeadást és kivonást, de e kettőt aztán — *kitűnően*. Mert aki e két műveletet tudja, az már tud valamit. Aki ellenben a négyet rosszul tudja, az nem tud semmit. Az ismereteknek vaggonszámra való fölületes gyártását különben minden gondolkozó fej elítéli és ideje volna, hogy nevelési rendszerünkben örökre száműzzük. Ha e tiszta valóságot soha nem merjük kimondani, — hasonlatosak leszünk azon kertészhez, aki a csúcson tündöklő efemer virágokért erőszakos eszközhöz nyúl, meszel tesz a növény tövére és ezzel végérvényesen kiöli azt. Református iskoláink rendeltetése, hogy tökéletes gyümölcsöt hozzon és ennek egyetlen módja a napfény éltető erejéhez hasonlatos fokozatos, mérsékelt iskolai munka és a teljesen kidolgozott tanterv.

Tudósítás Békésről.

E népes egyházban, a lezajlott 1912. évben a vallásérvölcsi viszonyok eléggé örvedetesek, sőt sok tekintetben lélekemelők voltak. A mi magyar kálvinista népünk szereti buzgón látogatni Istennek házáat. Templomunkban öt-hatszáz lélek még munkaidőben is látható. Téli időben pedig, főként biblia magyarázatokon, ennek kétszeresét is meghaladja számuk. Ennek a vallásos életnek kiinn az életben is meglátszik áldásos hatása. Nemcsak az elmúlt esztendőben, de még a megelőző években is, e 20,000 lelket magában foglaló községben nagyobb fokú bűntény, p. o. rablás, gyilkosság, *egy sem* fordult elő. A normális életnek tisztaságát kedvező színben mutatja az is, hogy 814 újszülött közt csak 29 volt törvénytelen.

Az egyházhoz való hithűség is megnyugtató volt a múlt esztendőben. Az az egészségtelen mozgalom, amely — évekkel ezelőtt — itt megindult s mely a baptisták számának szaporodásában jegecsedett ki, talán ma már majdnem megszűntnek mondható. A lefolyt évben református egyházunkból egy sem lett e szektának tagjává. Hozzánk áttért a róm. kath. vallásból 3, fölünk hozzájuk áttért egy egyén. Kitérés végett a múlt év végén jelentkezett, de ez ügy még befejezést nem nyert *Faragó János* nyugalmazott békési református főgimnáziumi tanár, aki itt hagyja a keresztyén egyházat és unitárius lesz. Valami nagy veszteséget nem jelent ránk nézve az ő eltévelyedése.

Hanem egy másik sajátos mozgalomról kell beszámolnom, mely Gyula városából, de nem a református egyház köréből, indult az elmúlt esztendőben ki.

Valami exaltált asszonyi állat sátort ütött az elmúlt télen a békési állatvásár szelen és egy ital-

kiméréssel kapcsolatos helyiségben, esténként, buzgóan kezdte hirdetni a Krisztusnak *nem sokára* újból való eljövételét. Adventistának állítá magát; de himtársa, akin nagyon is feltűnően meglátzott a semita jelleg, meg szombatista lehetett, mert ez meg kárhozatos tévelygésnek minősítette a vasárnap megünneplését s különösen a sértéshús élvezetétől való teljes tartózkodást ajánlgatta az egybegyűlt közönségnek. Sőt ez az élelmes, modern reformátor azonnal ajánlott valami *bécsi* gyárat is, ahol a kókusz zsirt igen olcsón be lehet szerezni. Erős és alapos a gyanunk, hogy ez a kegyes férfiú annak a wieni cégnek utazó vigéce lehetett! Ez az élelmes eljárás azonban nem sokáig tarthatott. Noha belügyminiszteri engedéllyel tartották áhíthatos összejövetelüket, megkeresésünkre a helybeli szolgabírótság útlevéllal ajándékozta meg őket, — mert zsaroltak. A prófétaó nevezetesen, a kegyes gyakorlatok bevégzése után, a borozó helyiség ajtajába elhelyezkedett és onnan halandó embernek fia addig ki nem jöhetett, míg a szent siklust el nem helyezte az elébe tartott résztányérba. A hatóság emberei épen ilyen alkalommal lepték meg őket s elkobozva a begyűlt szent adományt, a prófétaórt szélnek eresztette.

Érdekes lenne most már megtudni, hogy az *anyatelepen* mi van ezzel a beteges mozgalommal? Vajjon ott nem sikerült-e nekik csakugyan megteveszteni exaltált lelkeket.

Népünk hitéletének méltó gyümölcsét az adakozások híven jelezhetnék. Az elmúlt esztendőben, a múlt évekhez viszonyítva, ebből nem valami bőven volt része egyházunknak. Az összeg mindössze 950 koronát jelez. Az egyház azonban ruhaneműekre és tankönyvekre 1038 kor. 29 fillért adott ki szegény iskolás növendékeknek. Tankönyvet, aki csak jelentkezett, mindenki kaphatott. Ez is eléggé szép és humánus cselekedet ettől a nagy és népes, de anyagi javakban szerfelett szűkölködő egyháztól, amely, személy adón kívül, 25%-os adót ró ki híveire.

Népmozgalmi adataink következők: Egyházunkban az 1912. év folyamán született 814, meghalt 619. Szaporodás 195 lélek. Esküdött 141 pár, míg az előző évben 215 pár. A feltűnő számkülönbözés onnan van, mert a mozgósítás igen sok katonakötelesre nézve lehetetlenné tette az egybekelést. Nem lesz érdektelen megjegyezni azt is, hogy e 141 pár közül *vegyes* vallású volt 7 pár, akik közül egyeséget kötött javunkra 6 pár. Egnél pedig a törvény idevonatkozó intézkedése lesz az irányadó.

Tudósító.

IRODALOM.

Magyar írók élete, és munkái. *Irtta Szinnyei Gerzson. Budapest, kiadja Hornyánszky Viktor.* Ez immár végefelé siető nagy munkából a XIV. kötet, 10-ik, elejétől számítva 128-ik füzetek fekszik előttünk a *Wass—Willmann* nevekkkel. E füzetben a következő protestáns egyházi és iskolai írók nevei érdekelnek közelebb-ről bennünket: Wázsonyi Márton, Weber János újpazoni lelkész, dr. Weber Arthur, Weber Rudolf budapesti tanárok; Weber Simon szepesbéla lelkész; Weber Simon Peter pozsonyikönyvnyomtató és kiadó; Wegelin Josua pozsonyi lelkész, Wegendi Frigyes medgyesi tanító; Weidenfelder Lőrinc kisdísznódi, Werinek András eperjesi lelkészek; Weinert Sámuel lőcsei igazgató-tanár; Weinrich Frigyes nagyenyedi tanító; Weiss György Kristóf jénai egyetemi tanuló; Weiss János lőcsei, Weiss János Frigyes bazini lelkészek; Weisz Vilmos nagyszombati gimnáziumi tanár; Weissbeck János pozsonyi, Weissbeck János Ferdinánd modori, Welligrandt Mihály; Wellmann András fogarasi, Wellmann János nagyszombati, Wellmann János József kakarfalvai, Wellmann Keresztély Mihály asszonyfalvai, Wendel Márton szerdahelyi lelkészek; Wenrick János György bécsi prot. theol., Werner Mátyás brassói gimnáziumi tanárok; Werner János Jakab pozsonyi, Werner Károly nagykapusi lelkészek, mindannyian ág. hitv. evangélikusok, két Weszprémi István, egyik leydeni és utrechti, a másik leydeni egyetemi református theologiai tanulók; Widmann János nagysánci diakonus; Weiland János András nagyszombati városi szónok; Wietoris Jonathán soproni igazgató tanár; Wilim János csabai községi tanító; Wimmer Gottlieb János felső-lövői, Windisch János selmeci lelkészek; Windisch János wittenbergi egyetemi tanuló; Wissnowszky Mátyás felső-szucsai lelkész, Wiszkidenszky János pozsonyi tanító; Witschen János lubicai, Winchen Mihály n.-lommici, Witschen Ernő Móríc krompachi lelkészek, ismét mindannyian ág. hitv. evang. vallásúak. Az I—XII. kötetek ára kötetenként 50 kr., az 1—109. füzeteké egyenként 4 kor., az I—XII. kötetek ára, egyszerre való megvétel esetén 480 kor., a XIII. kötet egyelőre 12 kor., a 110. és következő füzetek ára füzetenként 1 kor. Az 1—128. füzet összesen 28,930 író életrajzát tartalmazza. Az egész munka folyó év közepén be lesz fejezve. A hatalmas nagy, óriási benső értéket képviselő művet igen melegen ajánljuk az irodalmi barátok figyelmébe.

Egy tanügyi lap jubileuma. Husz évvel ezelőtt alapította meg a *Nemzeti Iskolát* Benedek Elek és Földes Géza s már a megindulása első napján olyan lelkes pártfogásban részesítette a magyar tanár- és tanítóvilág, hogy a lap nemcsak megélt, hanem tekintélyben és népszerűségben is állandóan emelkedett. Husz évvel ezelőtt a középiskolai tanárok az egyetemi végzettségüknek megfelelő fizetésért, a polgári iskolai tanárok az 1868-iki törvényekben szűkre szabott kicsi fizetés miatt s az elemi tanítók a 300 forint szégyenletes törvényesítése ellen küzdöttek. És küzdöttek az iskola ellenségei ellen lankadatlan buzgósággal s a küzdelmek igazi központja első sorban a Nemzeti Iskola volt. Ennek a

lapnak munkatársa volt az ország valamennyi lelkes tanító-embere és olvasója valamennyi tanító. Húsz esztendő alatt a küzdőket ennek a szelleme és bátorítása vezette győzelemről-győzelemre s az a zászló, melyet akkor feltűzött, ma is fenn lobog, melynek tisztaságát sem az idő viharai, sem a harcosok harci módszere soha be nem szennyezte. Hétről-hétre kedves vendég volt a szerény tanító-lakokban, ez akar maradni a jövőben is. Az ünnepi száma kedves találkozója a régi munkatársaknak, akiket így együtt látni valóságos lelkigyönyörűség. A szerkesztők mellett Benedek Elek, dr. Jancsó Benedek, Palágyi Lajos, dr. Neményi Imre, dr. Petri Mór, Kőrösi Henrik, Péterffy Sándor, dr. Sack Béla, Kirchner Béla és még sokan, nagyon sokan emlékeztek meg e lap ünnepéről, adtak találkozót egymásnak e lapban. Ezeket így mind elősorolni nem is lehet, de aki egy mutatót kér ebből, annak a lap kiadóhivatala ezt elküldi és akkor a lap maga beszél. Mi csak azt mondjuk még, hogy a szép múlt a lap erősebb bizonyítéka arra, hogy ez a lap a jövőben is a magyar tanár- és tanító-világ kedves és szívesen olvasott lapja lesz.

Világatlasz. Gróf Teleki Pál és dr. Kegutovicz Károly kiadja a Magyar Földrajzi társaság, I. füzet 2 K. II. füzet 2.50, a teljes munka előfizetési ára 30 K. Mindenekelőtt örömmel tölt el, hogy a szerkesztőséget a tudományos és gyakorlati szempontok mellett magyar szempontok is vezetik. Ennek egyik tanúsága, hogy az anyag összeállítása és elkészítése — a program szerint — teljesen magyar s hogy a kartografiai szemlélődés középpontjává hazánkat teszi. Míg Stieler Handatlas-a, mely első sorban németek számára készült, Németországról csak 6 térképet közöl, Magyarországot pedig külön sehohsem, hanem mindig csak Ausztriával kapcsolatban tünteti föl, — itt Magyarország nem kevesebb, mint 18 térképet foglal le. En ezt nem tartom túlzásnak; mert a közönségnek valamely hozzá legközelebb álló országon, tehát saját hazáján, kell megtanulnia a térképek milyen különböző viszonyokat tüntetnek fel — aszerint, amint a politikai, hegy- és vízrajzi, geológiai, talaj, — bányászati, gazdasági, foglalkozási, hőmérsékleti, nyelvi, népsűrűségi viszonyokat veszik tekintetbe, amiket minden országról külön csakugyan nem lehet ábrázolni. A formát tehát hazánkon kell bemutatni. A térképek száma Stieler-nél száz, ebben pedig 130 és így jóval több lévén, holott az atlasz alakja valamivel még nagyobb is, díszes félbörkötésben s mellé még országleírásokkal 130,000 nevet tartalmazó betűrendes névmutatóval is ellátva, a 45. — korona előfizetési árat bámulatosan olcsónak tartom s azt hiszem, hogy a közönség önmaga ellen vétene, ha nem pártolná ezt a vállalatot, melyet a magam részéről lelkesen üdvözlök. Feltétlenül sikerült alkotás s a színezés is oly diskrét, hogy — amitől eleinte féltem — semmiképen sem gátolja az igen szép tiszta betűk olvasását, pedig a lap nagyon gazdag nevekben. A magyar tudomány, sőt az ipar is büszke lehet rá, hogy ilyen jót alkotott. *Márki Sándor* egyetemi tanár, Kolozsvár.

A „**Vasárnapi Ujság**“ január 12-iki száma sok rendkívül szép és érdekes képet közöl a barokk festészet mestereiről, *Leconte de Liste*, *Az Erynnisek* című darabjának nemzeti színházi előadásáról. Egy ilyen

szép sorozat pompás képeket mutat be Mezőkőből, egy másik sorozat pedig a tolnai és győri munkásnő-otthonot mutatja be. Érdekesek a Kossuth Lajos amerikai tartózkodására vonatkozó okmányok is. Szépirodalmi olvasmányok: *Krúdy* Gyula regénye, *Erdős* Renée novellája, *Oláh* Gábor verse, Schöplín Aladár színházi cikke, egy érdekes francia regény. Egyéb közlemények: *Balogh* Jenő, az új igazságügy-miniszter arcképe, *Horn* Ede vágújhelyi emléktáblája, *Gerevich* Tibor cikke s a rendes heti rovatok: Irodalom és művészet, sakkjáték stb. — A „**Vasárnapi Ujság**“ előfizetési ára negyedévre **öt korona** a „**Világkrónika**“ -val együtt **hat korona**. Megrendelhető a „**Vasárnapi Ujság**“ kiadóhivatalában (Budapest, IV., Egyetem-utca 4. szám). Ugyanítt megrendelhető a „**Képes Néplap**“, a legolcsóbb magyar ujság a magyar nép számára, félévre **két korona 40 fillér**.

KÜLÖNFÉLÉK.

A szatmári új pap. A szatmári egyház papjává Kiss Bertalan esperest választották. (Zsolt. XLV. 2. 2.) „Régi kor árnya felé, visszamerengni mit ér?“ S többet használ-e, ha az a múlt fénytől csillog is? „Ideje nagyon a sírásnak, ideje nagyon a nevetésnek is“. (Péld. III. 4.) „Ne gondolkodjatok a régi időkről, imé én új dolgok cselekszem“. (Ézs. 43 : 19.) Ezek a gondolatok támadnak lelkemben, amidőn leírtam e nevet, a Kiss Bertalan nevet, ki a Biky Károly örökébe lépve, lett a szatmári egyház papjává választva.

Nem a közbizalom teljessége, hanem annak tekintélyes többsége emelte őt oda, de beiktatni annál is több, — a közszeretet fogja! Mert, nem az ő érdemeiben való gáncoskodás, nem az ő arravaló ága felőli kétely, hanem egyházi alkotmányos gyakorlatunk folyamánya volt az egyhangú választás hiánya. Olyan árny ez csupán, amely csak arra való, hogy utána a fény annál nagyobb legyen. Hiszen a babér is fényesebb, ha érte küzdelemben kell összemérni az erőt, mintha ellenfelek híján önként hull a versenyző elé! A Kiss Bertalan babéra fényes küzdelemben nyerte. Az ő osztályrésze kies helyre esett „primus inter pares“. „Senki sem veheti magának e tisztességet, hanem aki hivatott az Istentől. (Zsid. 5 : 4.) Bizony, aki Istentől hivatott, az hivatott az emberektől is.

Ő az Istentől hivatott! Okos fej, böles elme, teljes szív; amaz a tudomány és ész drága kincseivel, emez az egy szükséges dologgal. S hivatott e kettőnek olyan szerencsés összetételével, mely a sikeres vezérség és kormányzat biztos fundamentoma, első s fő feltétele!

De az emberektől is hivatott, 1882 óta sohasem volt véka alá rejtett gyertya; alig volt év a szatmári egyházmegye életében, hogy ne hivatott volna, — nem akarom életrajzát adni — fokról-fokra mindenik tisztségre elhivatott!

Ő az Istentől hivatott, az ő szolgálatára; ő az emberektől hivatott, az ő dicsekedésükre!

Nem neve volt nagy, hanem élete! Munkásságban eltöltött élete volt az a gazdag tőke, melynek gyönyörűséges kamata fejében fényt és tiszteletet

kapott neve, s most elhivatott a szatmári egyházmegye élére és a szatmári fényes egyház papságára.

Biztosan hisszük, hogy itt is méltó leend nagy elődeihez és mint pap itt is előbbre fogja vinni az ügyet, melynek terhét mint esperes is magára vállalta. Kívánjunk hát neki szerencsés és hosszú boldog életet. (Ezekhez a jó kívánatokhoz mi is csatlakozunk. Szerk) A szatmári egyházmegyének és szatmári egyháznak meg zavartalan virágzást. *Tóth Sándor*, ref. lelkész.

Rettenetes helyzet. A múlt években alig termelt valami. És az is, ami termelt, jobbnayira elrothadt a mezőn vagy még most is ott romlik. Több helyen nem is tudnak elvetni, több helyen (még itt a debreceni határon is) most is kint a tengeri; vagy éppen a szárán, töretlenül, vagy csomóra hanyva és kóróval befedve. Az utak járhatatlanok. Míg fel nem fagyott csak úgy lopva, zsákonként hordta haza a szegény ember a rosszul beért termést. Most már a tél útát csimált a mély sár felett, de már alig van mit betakarítani. Az időjárás és a férgek elpusztították az úgy is kevés. Ellenben terheink és a drágaság nőttek. Pénzt meg sehonnan sem kapunk. 15%-ra számítolják le a bankok a régi tartozást, új kölcsönt meg egyáltalában nem adnak. Rettenetes ez a helyzet, amelybe papjainkkal, tanárainkkal, tanítóinkkal, hiveinkkel jutottunk s melyet még növel az a körülmény, hogy a régóta függőben levő fizetés rendezéssel is megbiztattak. Megbiztattak, de nem adtak eddig semmit. A törvény úgy határozta volna meg, hogy a korpótlékon kívül a református lelkésznek 2400 korona alapfizetése legyen. A végrehajtás során úgy találták a hatalmasok jónak, hogy eltekintve egyelőre legalább a törzsfizetéstől, korpótlékok folyósításával segítsenek rajtunk. Nem valami nagyon örültünk ennek a változtatásnak, mert labilissá tette, ami megadatni törvény által megállapított és bizonytalanná, ami a miniszter által megadatni javasoltatott. Elfogadtuk még is, mert úgy sem tehattünk más s mert helyzetünk is olyan, hogy már az ether injekcióra is rászorultunk. Ránk nézve már az elvi alap illuzóriussá vált és életkérdéssé lett, hogy akárhogy is, csak adjanak. És a múlt év végén már joggal remélhettük, hogy adnak is. A miniszter olyan átiratot intézett hatóságainkhoz, hogy azok ez alapon félig-meddig kilátásba is helyezték az első korpótlék minél hamarábbi folyósítását. Így adtak erről hírt a lapok is. Azonban amíg az inség folyton nő, a segedelem folyton késik s maholnap odajutunk, mint a tanítók, akik az ismételt fizetésen ezések meg nem tartott ígéretnek során a kétségbeesésig zaklatva a szélső elemekhez állottak át. Mindennek van határa. Ennek a feszült várakozásnak és rettenetes helyzetnek is. Ideje azért, hogy azok, akiken a dolog megfordul, tegyenek is már valamit és folyósítsák azt a keserves korpótléket.

A kormány veszélyes játékot űz velünk, pattanásig feszíti a helyzetet s türethetetlen halogatás által ott is ellenséget teremt, ahol még a magyar államnak hű barátai és hű támaszai vannak. (Beküldetett.)

Testvér-egyesület. A lapok jelentése nyomán megilletődéssel vesszük tudomásul, hogy Debrecenben egyik agilis és vallásos buzgóságtól áthatott lelkészünk vezetése alatt egyéb célok mellett a testvériség ápolása céljából Debrecenben újabb jótékony nőegyesület alakult. Az új egyesület, amint megállapítható, az egyetemes emberiség vizein indul és nem nevezi magát a szűkkörű felekezeti névvel. Ilyen formán a régi általános Nőegyletnek lesz a riválisa. Tulajdonképpen nem is új dolog ez, hanem már régebben működő társulás. Eleintén, mint az első keresztyének az üldöztetések idején, erdők vadonában, barlangokban és temetőben, a nagy nyilvánosság bevonása nélkül, utcai iskolákban vagy magánházaknál gyülekeztek. Imádkoztak és énekeltek s különösen bibliát magyaráztak. Megnevekedvén számuk, a főiskolai oratóriumba tették összejövetelüket által, hol azok úgy a nagy közönség (különösebben nők), mint a diákok részéről meglehetősen látogatottságnak örvendenek. (Mi türelmesek vagyunk s nem gördítünk gátat semmi jó elé.) Most már elérkezett az ideje nyilvános egyesületté tömörülésüknek is. Ezt regisztrálják a debreceni lapok, amelyek jelentései nyomán mi is csak szerencsét kívánunk az új szent egyesületnek. Mert igaz ugyan, hogy itt első sorban valami református nőegylet-re lett volna szükség. (A többi felekezeteknek is van.) Az is igaz, hogy isteniszteletük és különösen biblia magyarázatuk eltérni látszik a mieinktől. De másfelől az is áll, hogy a testvériségnek ügye még mindig rosszul áll közöttünk s itt az ideje, hogy ha a szabadság eszméit felkarolták a magyar köztársaságiak, az egyenlőséget a szocialisták, a szent testvériséggel és a pogány magyarság ügyével is gondoljanak legalább Debrecenben. Mindezekkel azonban nem akarjuk az új jótékony egyesület misszióját kicsinyíteni. Az alapító, nagy nevet viselő urak és úrnők előtt pedig magunk is tisztelettel meghajlunk. Különben is azt tartjuk, hogy ha csak egy szegényen is segítenek, ha csak egy bűnöst megtérítenek, már nem alakultak meg hiában.

Az Orle halottja. Már csak így nevezzük dr. *Székelly József* szentmártonkátai lelkész-társunkat, a kecskeméti egyházmegye tudós főjegyzőjét, ki hosszas szenvedés után folyó hó 8-ikán hunyt el Kátán s kit Kiskunhalason folyó hó 11-én temettek. Képzett, tudós lelkészünk hunyt el benne, ki annak az eszmének, hogy a magyar református lelkészek országos egyesületbe tömörüljenek, eleitől kezdve lelkes szószólója volt. Ő volt az Orle jegyzője, majd pénztárosa. Bárhová állították, mindenütt hű és igaz, valóságos Both bajnok szabásu, kit akik ismertek, mind megszerettek és nagyra becsültek. Nagy, hatalmas ember és hatalmas elme, akinek testi és lelki kiválóságánál csak szerénysége volt nagyobb. Ne feledjék el, lelkész-társaink s ne feledje el az utánunk jövő nemzedék nevét. Ő is ott volt az úttörők között és értelmes,

nyugodt modorával ott is barátokat tudott szerezni ügyünknek, ahol kezdetben mindenek gyanakvó szemmel néztek reánk. Hív volt a kevesen. Menjen be a mi Urunk Jézus Krisztusunk örömébe. Haláláról két gyászjelentést is vettünk: A szentmártonkátai református egyház presbiteriuma őszinte fájdalommal jelenti, miszerint szeretett lelkipásztora, Nagytiszt. Dr. Székely József egyházmegyei főjegyző f. hó 8-án d. e. 9 órakor, életének 39-ik évében, hosszas és kínos szenvedés után elhunyt. Szeretett halottunkat folyó hó 10-én d. e. 10 órakor a szentmártonkátai református templomban tartandó gyászszerzés után Kiskunhalasra szállítjuk s az ottani református temetőben 11-én délelőtti órában fogjuk örök nyugalomra helyezni. Szentmártonkát, 1913 január 8. „Vigyázzon mindenekben, szenvedett, az Evangyélisanak munkáját cselekedte, az ő szolgálatát bizonyosképen megbizonyította“. Pál. II. Tim. — Alólírottak mélyen megszorodott szívvel jelentjük, hogy a szeretett testvér és rokon, Dr. Székely József szentmártonkátai református lelkész, a kecskeméti református egyházmegye főjegyzője fáradhatatlanul tevékeny életének 39-ik évében hosszas szenvedés után folyó hó 8-án délelőtt 9 órakor csendesen elhunyt. Kedves halottunk kihült porrészeit a folyó hó 10-én délelőtt 10 órakor a Szentmártonkátán tartandó gyászszerzés után Kiskunhalasra szállítjuk és ott 11-én délelőtt 10 órakor a református temetőben helyezük el siri nyugalomra. Szentmártonkát, 1913 január 8-án. Áldott legyen emlékezete! Székely Rózsa férj. Józán Sándorné, Székely Margit, Székely Vilma, Székely László testvérei; Szilády Áron. id. Nádory Vilmosné szül. Székely Zsuzsanna nagybátyja, ill. nagynénje; id. Nádory Vilmos, Józán Sándor sógorai; ifj. Nádory Vilmos unokatestvére.

Diák nyomor. A Nagyerdőn átlőtt fejjel, megfagyva, hóbelepten találtak egy fiatal embert. Miszli Gyulát, kinek itt Debrecenben élnek rokonai. Az ifjú két évvel ezelőtt iskolánknak volt növendéke. A hatodik gimnáziumi osztálytól kezdve kimaradt. Nem volt, aki a magyar apa magyar fiával itt ebben a városban törődjön. Nem volt, aki ettől a helyrehozhatatlan lépéstől kezét vissza tartsa. Évekkel ezelőtt felvetettük egy diákbart egyesületnek eszméjét, de nem volt, aki meghallgasson. Untatuk a különböző gerádicos hatóságokat a diáknomor ügyével is. Előadtuk, hogy ifjaink nagyon el vannak adósodva s mi nem akarjuk munkára, az életre nevelni őket. Azt a körülményt is szóvá tettük, hogy a főiskolai tápintézet díjait se tudják fizetni és éppen emiatt hivatalból kizáratnak ebből a jótéteményből. Hivatalból, mert az akadémiai igazgató vagyoniilag felelős a be nem folyt tápintézeti illetményekért. Ez a helyzet tűrhetetlen, mert az a vége, hogy így évközepén vagy ha lehet húzni a dolgot, a tavaszi kerületi gyűlés előtt 30—40 ifjú neve kihúzatik az étkezők névsorából. Ez történt az idén is, szerencsére a 40 delikvens közül 29 halasztási kére-

lemmel vagy sebtében előkerített kölcsönrel rendezni tudta ügyét s csak 11 ifjú ebédelt és étkezett azóta a napnál. A tápintézetben nem, mert ha még volna annyi pénze, hogy 1—2 napi étkezést megfizessen, oda ugyan be nem juthat. Az iskola lehetetlenné teszi, hogy a tanuló apróbb részletben fizethessen. Ez is baj. A másik pedig az, hogy a diák esetleg elköltötte a tápintézeti pénzt. Ez még nagyobb baj. Csak az a csodálatos, hogy mindezen bajokat ismervén, semmit sem teszünk annak orvoslására. De ez olyan fontos kérdés, hogy még vissza térünk rá és újjen sürgetelőzünk, mert nem tartjuk természetesnek, hogy az ifjak öngyilkosokká legyenek s a diákok nyomorogjanak.

Az igazságügyminiszter akadémiai székfoglalója.

A Tudományos Akadémia második osztálya ma délután ülést tartott, amelynek egyetlen tárgya Balogh Jenő dr. igazságügyi miniszter *A kriminológia hatása a büntető ítélkezésre* című székfoglaló értekezése volt. Az osztályülésen Plósz Sándor elnökölt. Balogh Jenő dr. mindenekelőtt köszönetet mondott rendes taggá történt megválasztásáért, melyet élete legnagyobb kitüntetésének tekint. Midőn egyetemi katedráját otthagya, éppen egyik nagy munkájának befejezésén dolgozott. E munka a kriminológiának a büntető törvénykezésre gyakorolt hatásáról szól s ebből olvasott föl részleteket. Bevezetésében a büntetőjogi tudomány művelésének főbb irányait és a régi büntetőtörvénykezés jellegét ismertette. A büntetőjog tudományos művelésének kezdete a XIII-ik századra esik. Ekkor léptek föl először az észak-itáliai városokban az olasz glosszátorok, akiknek irányát csakhamar a németalföldi jogtudósok is követni kezdték. A büntetőjogi törvénykezésben hosszú időn át a kérelhetetlen szigorúsággal végrehajtott megtorlás elve érvényesült, amely az idők folyamán csak lassan enyhült. Előadó részletesen fejtegette a büntetőtörvénykezés fokozatos átalakulását egész a XIX. század első feléig. A legújabb átalakulási folyamatot, melynek a modern kriminológia életét köszönheti, *Lombrózó* indította meg. *Lombrózó*, a turini orvos-egyetem tanára tudvalevően külső testi jelekből igyekezett a terheltséget megállapítani s megteremtette a bűnügyi antropológiát. Az új irány hívei tovább fejlesztették *Lombrózó* tanait és hosszadalmas vitába bocsátkoztak annak az ellenhatásnak a képviselőivel, amelyet *Lombrózó* követőinek túlzása támasztott. *Lombrózó* tanait csak a materializmus akarja tudományos tényeknek elfogadni, a szakemberek többsége ellenben nem lát benne mást, mint a Gall és Lavater-féle tanok továbbfejlesztését, melynek kevés komoly tudományos alapja van. Mégis *Lombrózó* föllépése óta ismerjük jobban a bűnösöket és a bűncselekmények körülményeit. Amint a mai kémiai tudomány az alkimiából fejlődött ki, azonképp a mai modern kriminológia is a *Lombrózó*-féle tanoknak köszönheti megteremtését. Az eddigi büntetőjogászok csak a bűncselekménnyel foglalkoztak. Ez volt a hibája a tétéles büntetőjognak is, mely a bűncselekmény problémáját igen egyszerűnek tekintette. A szabadságvesztést olyan orvosságnak tekintették, amelyet minden esetben sikerrel lehet alkalmazni s ennek a következménye volt a börtönügynek a múlt század vége felé bekövetkezett föllendülése. Az újabb

bűnesetek, különösen az apacsok és az automobilos gonosztevők garázdálkodásai azonban erősebb jogszabályok megalkotását tették szükségessé. A pönológia hibái érlelték meg azt a gondolatot, hogy a büntetőjognak új alapelvekre van szüksége. Ilyen alapelv például, hogy a büntetettek nem egyformák s nem egyforma körülmények közt váltak büntetetté, tehát nem is eshetnek egyforma beszámítás alá. A bűnösöket tehát osztályozni kell. A megrögzöttekkel, hivatalos és visszaeső bűnösökkel szemben a társadalmat erőlyesen kell megvédeni, viszont az alkalmi bűnösökkel, a fiatalokkal és a korlátoltan beszámíthatókkal szemben a bűnös javára enyhíteni kell a társadalmi védekezést. Az új kriminológiai eszmék újabbban több állam törvényhozásában kifejezésre jutottak s ezek érvényesültek az új magyar büntető-novellában is, mely kimondotta a büntetés felfüggesztését. A felfüggesztés azonban magában véve még nem elegendő, az elítéltet a társadalomnak támogatnia kell. Az új kriminológia szoros összefüggésben van a bűnügyi embertannal, a szociológiával s a bűncselekményeket nemcsak jogi, hanem orvostudományi és társadalmi vonatkozásaikban is vizsgálja. A modern kriminológia véget vetett a büntetőjogi dogmák eddigi egyeduralmának. Kimutatta a társadalom kötelességeit a fiatalok bűnösökkel szemben s neki köszönhető a büntetést pótló párszerek alkalmazása is. A kriminológia fejlődése napjainkban is tart s nehéz volna jóslatokba bocsátkozni, hogy mi lesz e fejlődés vége? Az átalakulás gyökeres lesz a megváltozik a büntető-törvényhozás képe is. Óhajtja, hogy az átalakulás utáni állapot jobban megfeleljen a haladás és az igazságszolgáltatás követelményeinek. *Balogh Jenő* dr. előadását nagy tetszéssel fogadták s az elnök melegen üdvözölte az új tagot. Ezután zárt ülés volt, melyen folyó ügyeket tárgyaltak.

A háború. A művelt európai államok és az érdekelt nagy hatalmak megengedték, hogy a balkán félszigeti szlávok a törökbirodalmat megrohanják és véres küzdelem után leteperjék. A küzdelemben magok is súlyos sebeket kaptak, de nagyobb baj annál, hogy ránk és a művelt nyugatra is veszedelmes következtetéseket idéztek. A kolera, a pestis és a világháború rémét. Ezek a kölyök nemzetek, anélkül, hogy előre gondoskodtak volna kórházokról, a sebesültek ápolásáról, az árvákról, özvegyekről. (azokat az európai népek könyörületére bízták), a tömeg gyilkosságok, gyújtogatások, pusztítások terén olyan eredményeket értek el, hogy most már az európai nagy államok sorába is bátran beléphetnek s velünk a keleten érdekelt nagyhatalommal is kikezdenek. Emiatt aztán Ausztria és Magyarországnak is készülnie kell. Természetesnek találjuk e készülődést, de nem helyeselhetjük, hogy Bécsben mesterségesen is szítják a tüzet s az utca is a háború, a leszámolás felé hajszol. Ettől a leszámolástól mi magyarok sem félünk, de elsősorban azért mégis a béke, a tisztességes béke fentartása mellett kell állást foglalnunk. A háború az irtózatos pusztulás mellett eddigi állandó és örvendetes fejlődésünk természetes menetének a megakasztását és visszavetését jelenti. Mi még a győztes háborúban is sokat veszthetünk. Ma a magyarság természetesen fejlődik, erről tanúskodik a megejtett népszámlálás. Féltő, hogy ez a fejlődés megakad, féltő, hogy kulturális kiadásainkat is meg kell szorítani s hogy állam háztartásunk mér-

lege is megrömol és minden ide fűzött reményeink füstbe mennek. De főleg a háborúért magáért elle-nezzük a háborút és az igaz keresztyénség érdekéből is más megoldást óhajtunk. Államközi bíraskodást. Annnyira már előhaladtunk a kulturában, hogy ha mint egyéneknek bajunk van egymással és azt el-igazítani nem tudjuk, a bíróhoz forduljunk. Itt az ideje, hogy ezt tegyék a fejedelmek és az állam egyé-nek is. Tegyék hát ezt most is és tegyék minél előbb. Az emberiség közös nagy érdeke, hogy ott keleten ne gyilkolják tovább egymást az emberek s az evan-géliom igazi kisebbitése és az idvezítő szent tanításá-nak valóságos megcsúfolása, hogy ebben a gyilkolá-sokban, nők, gyermekek, aggok, fegyvertelenek mé-szárlásában a keresztyének járnak elől. Vagy tán nem is keresztyének azok, akik így háborúskodnak s még azok sem velők, akik ilyen háborúskodást meg-engednek. S még tán mi sem, akik némán túrjuk, s nem teszünk ellene, hogy ilyen veszedelembe bele-sodortassunk.

Gyász hír. Fájdalmas csapás érte Szabó József bá-rándi lelkészt s családját: 15 tavaszt ért kedves leánykájuk, Margitka, hosszas szenvedés után el-pihent. Január hó 16-án volt a temetés, melyen a népes bárándi gyülekezet óriási számban jelent meg, kifejezve ezzel a lelkész-család iránt érzett igaz rész-vétet. Rokonok, jó barátok, lelkésztársak, vidékről siető ismerősök együtt hullatták könnyeiket a virágtól borított koporsóra a gyászolókkal. A helybeli dalegylet búsan zengő gyászdalt énekelt, az imádságot a család óhajlásához képest Rózsa Sándor fölszentelt lelkész s egyházkerületi pénztárnok mondotta. Legyen édes a síri álma, zavartalan a pihenése, felejthetetlen az emlékezete a kedves gyermeknek földanyánk ölen. Az égbe siető ártatlan lélek találjon idvességet meny-nyei atyánk előtt, idvezítő Jézusunkért. A család gyászjelentése a következő: Mély fájdalommal, de az isteni Gondviselés bölcs rendelkezésin megnyugvással jelenlünk a szerető szívé gyermeknek, áldott lelkű unokánknak, édes jó testvérnek, s igaz rokonnak, Szabó Margitkának élete 15-ik évében, hosszú szenvedés után 1913. évi január hó 15-én történt gyászos halálát. Kedves halottunk földi maradványai folyó hó 16-án, csütörtökön délután 2 és 1/2 órakor fognak református templomunkban imával tartandó gyászszertartás után a vasút melletti temetőbe a boldog feltámadás reménye alatt eltemettetni. Bárádon, 1913 jan. 15. Szülei: Szabó József református lelkész, Nagy Kor-nélia. Nagyanja: Özv. Nagy Lajosné református lelkészné. Testvérei: Szabó József, Szabó Edith, Szabó Erzsike.

A tanítók fizetésrendezése. A Magyarországi Tanítóegyesületek Országos Szövetségének elnök-sége szerdán délután négy órakor megjelent Zichy Já-nos gróf közoktatásügyi miniszternél Moussong Géza szövetségi elnök vezetésével, hogy kérdést intézzen a miniszterhez aziránt, mikor terjeszti be az ország tanítószolgálatának fizetésrendezésére vonatkozó javas-latait. Zichy János gróf a fizetésrendezésre vonat-kozáon kijelentette, hogy a javaslatokat ebben a hónapban az első ülések egyikén okvetlenül be-nyújtja a képviselőházhoz és megígérte, hogy szor-galmazni fogja azok letárgyalását is. A nyugdíjör-vény a miniszter szerint is a legszorosabban össze-függ a fizetésrendezéssel és így a revízió nyomon

követi a fizetésrendezési javaslatokat. Jelezte, hogy a revízió nagy pénzbeli kiadásokat von maga után, de remény van arra, hogy a tanítóság kívánságai teljesülhetnek. A szolgálati pragmatikát a miniszter szintén a tanítóság bevonásával akarja elkészíteni, mert csak így lehet megnyugtató megoldásra kilátás. Megemlítette ezután, hogy a király élénken érdeklődik a tanítóság ügyei és működése iránt.

Püspökladányi pályázat. A múlt számunkban közöltük a püspökladányi egyház lelkészi állására beadott pályázók névsorát. Amint értesülünk, ebben a névsorban tévesen foglaltatik Kozma Zsigmond nagybajomi lelkész neve. A kálvineumi esték egyik nagyhatású szereplője nem kívánja mostani paróchiáját feleserélni. Ennek a hírnek éppen hívei örülhetnek a legjobban. Mi a magunk részéről csak nyereséget láttunk volna abban, ha a mi kedves barátunk a központba és hozzánk közelebb kerül.

A magyar földrajz az angol iskolában. Végre valahára megtalálták Nagy-Bitanniában azt a csálhatatlan módszert, amely ki fogja irtani az angol népből az idegenek iránti végzetes közömbösséget, a bántó tulajdonságot, azt a felsőbbbbséges önteltséget, amely szinte kérkedett vele mily kevés sülyt vet a kontinens népeinek szabatos ismeretére. A felnötteken segíteni nem lehet. Ezekre illik a mélabús ige, amelyet Shakespeare londoni szobrára fölvéstek: *There is no darkness, but ignorance*: nincs itt sötétség, csak tudatlanság. De a gyermek fogékonyabb lelkébe még be lehet oltani a helyesebb tudást, az okos tájékozottságot. Az iskola kezdi földrajzra tanítani a növendékeit. S hogy üdvös munkáját mennél sikeresebben végezhesse, előbb megreformálja magát a tanítót: hadd tanuljon a tanító olyat, amit az ügyvéd, a mérnök, az orvos, sőt a képviselő is vagy rosszul, vagy sehogyan sem tud. Egy nagyon előkelő londoni pedagógiai lap, *The Woman Teacher's World* (a tanítónő világa) közöl cikket a történelem, természettudományok, irodalom, kézimunka köréből: de mint hozzánk beküldött utolsó számából látjuk, gazdagon illusztrált földrajzi tanulmányt is ad. A címe *Magyarország királya és népe*. Nagyon gondos közjogi megállapításai barátunk, az ősz Shrubsole örökösének köszönhetőek. Ferencz József életrajza, néhány etnográfiai adat, a zergevadászat élénk leírása az ő könyve nyomán indult. A pedagógus mindjárt a cikk után érdekes utasítást ad olvasóközönségének, hogyan értékesítse új ismereteit az iskolában. A cikket magyarázó képek a Magyar Államvasutak kiadásában megjelent Kalauzból valók. A lap végül melegen ajánlja előfizetői figyelmébe hazánkat ismertető angol nyelvű könyvet, amelyet Shrubsole közvetítésére ingyen küld meg minden érdeklődőnek az Országos Statisztikai Hivatal. Ha gyakrabban megismétlődik ebben a lapban és a hozzá hasonlóknak a gyakorlati földrajzoktatásnak ez a bölcs módszere, akkor Magyarország nem lesz többé az angolok szemében sem Ausztria kisebbrendű tartozéka, sem a Balkán államok egyike.

Vallásos estély Törökszentmiklóson. A Református Szeretetegylet Olajos Pál szeretetegyleti és külső parochiális köri elnök kezdeményezésére és

elnökelete alatt múlt év december hó 22-én az Iparoskör nagytermében, a külső köri templom építési alapja javára, erkölcsileg és anyagilag fényesen sikerült, magas szellemi színvonalú vallásos estélyt tartott. A nagyterem tömve volt előkelő közönséggel. Meglepetésszerűen s igen kellemesen hatott a közönségre a műsort s az estét is megnyitó Fodor Etel tanítónő által ügyesen rendezett, fényszórával megvilágított előkép: Jákób álma, melynek bemutatása alatt S. Szabó Gyula kántor énekelte halkán harmonium kísérettel „Nosza istenfélő szent hívek” gyönyörű énekünket. Santroch Alajos zenetanár harmonium kísérete mellett S. Szabó Gyula által előadott magánéneke „Karácsonyest” után Török Imre hevesnagykunsági egyházmegyei tanácsbíró főjegyző, Kisújszállás aranytollú s aranyszájú papja tartott minden figyelmet lebilincselő s minden szívet elragadó vallásos beszédet. Meggyőző érveléssel bizonyította be, hogy a törökszentmiklósi és minden ilyen népes nagy-kiterjedésű egyházközösségben szükség van több templomra s hogy Törökszentmiklóson — habár még vannak, akik nem akarják — fel fog épülni a második templom, mert az Isten akarja. Beszéde második részében Lengyelország sorsának megrázó ecsetelése után azt a hitet hirdette, annak a hitnek adott életet hallgatói szívében, hogy Magyar hazánk s nemzetünk Lengyelország s a lengyel nemzet sorsára nem juthat, mert él a magyarok istene, ki azt akarja s ő akarja, hogy Magyarország és a magyar nemzet felmaradjon.

Török Imre beszéde után Santroch Alajos vezetése alatt Csima István r. kath. kántor, Kecskés Miklós r. kath. tanító, Molnár Béla községi orvos r. kath. és Szabó Gyula ref. kántor urakból alakított kvartett két, „Áldások Istene” és „Sóhajtság” című műneket adott elő, igazán művészi élvezetet nyújtván a hallgatóknak. A két ének között Santroch zenetanár hegedűje Csima István harmonium kísérete mellett egy remek elégiát sirt be a lelkekbe. Majd Komlóssy Margit református tanítónő szavalta el szívébe markolóan Kozma Andor „Krisztus mindenütt” című költeményét. Közreműködött az estélyen Zeke Dániel vezetése alatt a Törökszentmiklósi Dalárda „Dicsőség a Magasságban” című ének szabatosan, szépen éneklésével. Jézus életéből vett mozgó képekkel Nemes Gyula mozgó-színház tulajdonos kellemes vallásos érzelmeket támasztott. A fényesen sikerült estély, mely a templomalapot 553 korona 42 fillérrel növelte, Olajos Pál beszédével zárult.

A szatmári református egyházban az 1912. évben 102 fiú és 80 leány született. Egybekelt 63 pár, tiszta református 28, vegyes vallású 35. Megegyezést kötött 30 pár, 18 javunkra, 12 kárunkra (a másutt esküvők közül). Meghalt 68 férfi, 74 nő. Áttért 1 nő, kitért 5 nő. Konfirmált 79 fiú és 90 leány. Urvacsorával élt 1250 férfi és 1544 nő. A karacsonyi vendégségen való kiosztásra begyűlt 566 K, templomfűtésre 5076-48 K, a kültelki templomra 1499-47 K, a mekeesproti református gyülekezetnek küldött kehelyre 162-48 K, egyházi célokra 61 K, a Kálvineum javára 4423-25 K, a panyolai árvízkarosultak részére 393 K, sírgondozási alapra 400 K, konfirmándusoktól 81-48 K.

Népszámlálási adatok Debrecenről. Az 1910. évi december hó 31-iki állapot szerint tartott népszámlálás eredményének főbb demografiai adatait néhány nappal ezelőtt becsátotta közre a m. kir. statisztikai hivatal. A hivatal igazgatója a késedelmet azzal menti, hogy az anyag a múlthoz képest jóval növekedett s hogy a hivatalnak az általános népszámlálási felvétel anyagának feldolgozása mellett a választói reform céljaira is terjedelmes feldolgozásokat kellett végeznie. A Debrecenre vonatkozó adatok közül alább közöljük a fontosabbakat, összehasonlítva az előző népszámlálások adataival. (A városrészekre vonatkozó népszámlálási anyag csak kis részben nyert még feldolgozást.)

Debrecen sz. kir. város.

	1869	1880	1890	1900	1910
Polgári népesség	45111	51122	56940	72351	90153
Katonai népesség	—	—	2012	2655	2576
Összes népesség	—	—	8952	75006	92729
Külföldi honos	—	176	209	372	457
Férfiak száma a polg. népességb.	—	25211	27471	35023	43664
Nők száma	—	25911	29469	37328	46489
R. kath.	—	7047	8725	12399	16584
Gör. kath.	—	723	1029	1825	2655
Református	—	39428	42208	0983	63318
Ág. hitv. ev.	—	566	905	926	1274
Gör. keleti.	—	225	58	76	386
Unitárius	—	5	15	40	54
Izraelita	—	3089	3999	6078	8406
Egyéb is ismerett.	—	40	1	24	52
Magyar	—	49895	55805	71332	91305
Német	—	767	786	674	695
Tót	—	204	45	73	82
Oláh	—	51	24	53	286
Ruthén	—	—	9	14	21
Horvát	—	—	2	19	20
Szerb	—	—	7	12	72
Egyéb és ismerett.	—	205	162	174	248
Lakóházak száma	—	—	7414	8228	10411

A fentebbi adatok kiegészítésére még csak azt ígattuk ide, hogy a 92.729 debreceni lakosból 22.063 a várost övező szőlőskertekben (meg annyi külvárosok) és 16.341 a tágas határon, a kúntlevőségeken (mezők és erdőségek) lakik. A kertsegekben nincsen csak 2 imaház, a tanyai lakosokkal pedig csak a jó Isten gondol.

A statisztika és a zsidók. Mostanában jelent meg egy statisztikai kimutatás, amelyből ide jegyezzük, hogy a múlt esztendőben az izraeliták között 7590 házasság ment végbe és hogy ezek között 395 mint egyes házasság szerepel. Ha tekintetbe vesszük, hogy 1910-ben csak 354 ilyen vegyes házasság történt, azt állapíthatjuk meg, hogy a keresztyén-zsidó házasságok száma évről-évre emelkedőben van, ha mindjárt nem nagy arányban is. A múlt esztendő 395 vegyes házassága alkalmából a gyermekek vallása tekintében 105 megegyezés történt s ezek közül csakis 15 vált a zsidó felekezet javára. Nem lesz érdektelen az adatok alapján arról is említést tenni, hogy az 1911-iki esztendőben 473 izraelita tért át a keresztyén

vallásra és pedig 252 férfi és 221 nő. Aki azt hinné, hogy a statisztika ennek fölemlítésével meglegszik, kétségtelenül csalódnék, mert a számok arról is beszélnek, hogy a keresztyének közül hányan tértek át a zsidó hitre. És azt mondja, hogy zsidó vallású lett 39 férfi és 74 nő, vagyis összesen 113. Ha a különböző áttéréseket 1895-től kezdve számítjuk, az esetben eredményként azt tudjuk meg, hogy ettől az időtől a múlt év végéig 6915 zsidó lett keresztyén, 1509 keresztyén pedig zsidó. Azt is ide jegyezhetjük, hogy 1911-ben ama zsidók száma, akik hitüket elhagyták, de más vallásfelekezetbe nem léptek be, 42 volt. Ezek minden valószínűség szerint a súlyos egyházi adó miatt hagyták a faképnél egyházukat, amit különben ez okból sok keresztyén is megcselekedett.

Felelős szerkesztő: FERENCZY GYULA Dr.

Munkatársak: Soltész Elemér, dr. Veress István.

Pályázati hirdetés.

A bihardarvasi ref. egyház kántortanítói állásra pályázatot hirdet. Javadalom: készpénz, 1056 kgr. búza s 836 kgr. árpa váltóságával 303 korona 94 fillér, 14 hat. hold 676 négyszögöl szántóföld és 7 legelő haszonélvezete 470 korona (valóságban 700 koronát ér). Tandíjkárpótlás az államtól 338 korona, az egyháztól 76 korona. Községi ismétlő vezetéséért, vagy faiskola kezeléséért, amelyekkel megbizatik — községtől 60 korona, stóla 50 korona, korpótlék államszegélyből s újjonnan épült, modern, 3 szoba, előszoba, konyha, kamara és pincéből álló lakás melléképületekkel és 400 négyszögöl kerttel. A földek adóját az egyház fizeti.

Megválasztott köteles az egyház VI. osztályú vegyes iskoláját törvények és rendeletek szerint vezetni, a templomban az éneket orgonával vezetni, kanónikus órákon és a lelkész akadályoztatása esetén a kathedrai szolgálatot teljesíteni, a presbyteri jegyzői tisztséget viselni, melyért külön 100 kilogramm búza fizetést kap. Köteles a „Szabó István” alapítvány életbeléptetése esetén a mindennapi és ismétlő iskola köteleseknek vasárnapokon egy külön vallásórát adni, melyért 1000 korona évi kamatját kapja. Megválasztott a földek jövő nyári s őszi termésének csak $\frac{13}{24}$ -ed részét kapja. Személyes megjelenés, katonaságon túllétel, nős állapot előnyök, de úti-költsége csak a megválasztottnak térítetik meg. Oklevéllel s szolgálati bizonyítványokkal felszerelt kérvények február hó 10-ikéig alólirottához küldendők. Állás azonnal elfoglalandó. Szolgálatban levők elbocsátásuk kieszközlését előre biztosítsák, szolgálatban nem levők folytonosság hiánya igazolandó.

Kelt Darvas, 1913 január 14.

Molnár Vince,
ref. lelkész, iskolaszéki elnök.